

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER
Dodiplomski visokošolski strokovni študijski program Management

Diplomska naloga
GLOBALIZACIJA
Kaj nam prinaša?

Mentor: doc. dr. Tonči Ante Kuzmanič

KOPER, 2006

BRANKO LAUŠEVIČ

POVZETEK

Namen diplomskega dela je, da pokaže prepletenost odnosov v novi podobi sveta. V diplomskem delu bom raziskal, kdo izmed vpletenih ima največ koristi in komu globalno gospodarstvo prinaša negativne posledice. V svetovnem gospodarstvu sodelujejo milijoni osebkov. Nov način gospodarjenja je spremenil njihovo gospodarsko življenje in ga bo tudi v prihodnje. Multinacionalna podjetja kot najmočnejši akterji globalnega gospodarstva prejemajo vse več kritik, po drugi strani pa omogočajo obstoj na dobičkih temelječega zahodnega sistema. Kakšne spremembe so doletele posamezne skupine ekonomskih osebkov in kakšne spremembe jih še čakajo, je vprašanje, na katerega želim odgovoriti.

Ključne besede: globalizacija, narod, država, podjetja, ekonomija, trg

ABSTRACT

The intention of the paper is to show the connections among relations in the new world image. In the paper I intend to research which participant has most advantages and to whom global economy brings negative consequences. Millions of parties cooperate in the world economy. A new way of running economy has changed their way of making business and will change it in the future. Multinational companies as the most powerful participant in the global economy receive a lot of criticisms but on the other hand they make possible the existence of the profit based western system. What kind of changes occurred in each group of economy participants and what kind of changes they still have to face are the questions I would like to answer.

Key words: globalization, nation, state, company, economy, market

UDK: 339.54:338.4:339.13(043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
2	Opredelitev globalizacije	3
2.1.	Kaj je globalizacija ?	3
2.2.	Informacijska revolucija in liberalizacija	4
3	Povezave med kolonializmom in globalizacijo	7
4	Nacionalna država pred začetkom intenzivne globalizacije	9
4.1.	Narod	9
4.2.	Suverenost	12
4.3.	Državnost	12
5	Nacionalna država v času intenzivne globalizacije	13
5.1.	Narod	13
5.2.	Suverenost	15
5.3.	Državnost	17
6	Globalno gospodarstvo iz vidika podjetij	19
6.1.	Tradicionalna podjetja	19
6.2.	Multinacionalna ali antinacionalna podjetja	20
7	Slovenija v globalni ekonomiji	25
7.1.	Kako lahko lokalne blagovne znamke preživijo globalizacijo ?	27
8	Različni obrazi globalizacije	31
9	Bogatenje bogatih	35
9.1.	Prva faza: privatizacija	36
9.2.	Druga faza: liberalizacija kapitalskega trga	37
9.3.	Tretja faza: tržno oblikovanje cen	38
9.4.	Četrta faza: liberalizacija trga	38
10	Drugačen zorni kot	41
11	Sklep	43
	Literatura	49
	Viri	50

KRAJŠAVE

MDS mednarodni denarni sklad

1 UVOD

“Pojem globalizacije je bil po podatkih OECD (Malhotra 2000, 1) prvič omenjen leta 1985, ko je avtor Theodore Levitt z njim označil sodobne spremembe, ki so se zgodile v takratnih zadnjih dveh do treh desetletjih v mednarodnem gospodarstvu. Termin je postopoma začel nadomeščati prej uporabljene besede kot so soodvisnost, mednarodna integracija in internacionalizacija (Svetličič 1996, 71).

Ljudje najprej nismo vedeli zakaj natančno gre. Izraz je izgledal nedvoumen in je prav zato povzročil zmedo. Pričakovali smo opis nečesa enostavnega, vendar tega nismo uspeli doumeti. Kmalu so se pričele širiti govorice o globalni priložnosti, ki naj bi združila svet in vsem prebivalcem prinesla koristi. Priseganje na priložnosti, ki jih je ponujal globalni svet, je na začetku onemogočilo razvoj kritike globalizacije. Zgolj enostranski pogledi zameglijo realnost in ljudje v globalizaciji vidimo le neomejene priložnosti gospodarskega sodelovanja, kulturne izmenjave in potovanj. Morda je to bil prvi pogled na globalizacijo, ki smo si ga ustvarili. Pomanjkanje informacij o svetovnih odnosih (morda zaradi vojne v bivši Jugoslaviji) ni dopustilo razvoja kritike.

Potem, ko je bil ustvarjen mit o globalnem svetu, so v javnost pričela prihajati opozorila, da globalni svet vendarle ni tako idiličen, kot izgleda. Informacije o izkoriščanju otrok v produkciji izdelkov za zahodni trg, o uničevanju narave, vojnah za strateške interese v tretjem svetu, vsiljevanju zahodne logike potrošnje ljudem nerazvitega sveta in podobno končno pridejo na dan. Ljudem se ponudi priložnost, da si s pomočjo širše zbranih vtisov in znanja ustvarjamo svoje mnenje. Pestrost do danes ustvarjenih pogledov pokaže, da globalizacija opisuje bolj kompleksen pojem, kot je s prva kazalo. S pomočjo zgodovinskih vzporednic si jo morda lažje predstavljamo, saj so se tudi v preteklosti podobni procesi že odvijali. Posebej zanimivo je proučiti odnos med globalizacijo in kolonializmom.

Istočasno se poveča uporaba sicer že dolgo poznanega imena za podjetja s sedeži v več državah hkrati. Njihovo število se močno poveča in postanejo sinonim za visoko dobičkonosnost. V svetovnem gospodarstvu si ustvarijo odličen položaj za izkoriščanje vseh možnih meddružbenih razlik. Multinacionalna podjetja, kot

najmočnejši akterji globalnega gospodarstva, prejemajo vse več kritik, na drugi strani pa omogočajo obstoj na dobičkih temelječega zahodnega sistema. Toda poleg multinacionalnih podjetij, globalni svet vsebuje še druge akterje. Zahodni potrošniki, vlade zahodnega sveta, nasprotniki globalizacije, ljudje tretjega sveta in vlade tretjega sveta so prav tako udeleženi v globalnem svetu. Vsakdo izmed njih globalizacijo doživlja po svoje. Namen diplomskega dela je pokazati prepletenost odnosov v novi podobi sveta. V diplomskem delu bom raziskal, kdo izmed vpletenih ima največ koristi in komu globalno gospodarstvo prinaša negativne posledice. V svetovnem gospodarstvu sodelujejo milijoni osebkov. Nov način gospodarjenja je spremenil njihovo ne-le gospodarsko življenje pač pa tudi življenje nasploh in ga bo tudi v prihodnje. Kakšne spremembe so doletele posamezne skupine ekonomskih osebkov in kakšne spremembe jih še čakajo, je vprašanje, na katerega predvsem želim odgovoriti.

2 OPREDELITEV GLOBALIZACIJE

2.1 Kaj je globalizacija ?

“Globalne trge ali globalizacijo poslovanja lahko opredelimo kot množico procesov, ki imajo vzporedno horizontalne (zemljepisne) in vertikalne (institucionalne) dimenzije. Sodobne komunikacijske tehnologije in sodobne transportne storitve, njihove čedalje nižje cene ter odprava ovir pri trgovanju so prispevale k temu, da se je ne glede na lokalno in nacionalno politiko mobilnost ljudi, kapitala, izdelkov in storitev izjemno povečala (Jeran Blažič 2001, 21).”

Globalizacija je svetovni pojav, ki ga povezujejo s človekovim hotenjem, da premaga negotovost in poveča svoje bogastvo, kar je mogoče uresničiti le z naraščajočim povezovanjem in sodelovanjem. Hkrati je proces, ki poteka na različne organizirane in kontrolirane ter nekontrolirane načine in skozi različne formalne in neformalne kanale, ki ima ogromen vpliv na življenje in delo množic ljudi, na njihovo zdravje in blagostanje. Globalizacija pa hkrati vpliva tudi na človekove vrednote in identitete v smislu pripadnosti različnim sredinam.

Globalizacija je v osnovi povezana z gospodarskim tekmovanjem – razvoj v dvajsetem stoletju je bil odvisen od proizvodnje za svobodni trg. Od začetka sedemdesetih let dalje je gospodarski razvoj postajal vedno bolj globalen. Sposobnost gospodarstev Zahodne Evrope, ki so postajala vedno bolj povezana, zagotavljati stabilnost in materialni napredek, je postala očitna in jasna alternativa tradicionalnim nacionalnim razvojnim modelom in praksam. Te prednosti so pomagale zahodnim demokracijam, da so se razvijale tako znanstveno, kot tehnološko in kulturno.

Globalizacija v vseh svojih vidikih (npr. kulturna, tehnološka, gospodarska, vojaška, politična, informacijska) prinaša številne pozitivne spremembe, saj bo preprečila gospodarske, ekološke, geopolitične, etnične in druge konflikte. Vendar hkrati prinaša tudi veliko število nasprotij, odpira nove probleme in ustvarja nove grožnje. Zahteva, med drugim, tudi redefinicijo nacionalne države in njene suverenosti in v zvezi s tem prizadeva tudi nacionalno identiteto, prinaša neenako distribucijo bogastva in odmika odločanje državljanom posameznih (zlasti malih) držav, ki dejansko ne morejo več vplivati na odločitve, ki jih sprejemajo v vodstvih velikih

'nacionalnih' organizacij in korporacij. Prihaja do odtujenosti državljanov od njihovih institucij, ki se kaže kot 'demokratski deficit' – odločitve se prinašajo v imenu ljudstva, pri čemer pa ni jasno, kdo ljudstvo sploh je. Ena od nevarnosti globalizacije so tudi dezintegracija tradicionalnih kultur, 'uniformnost' načinov življenja in standardiziranje ponudbe ('MacDonaldizacija'). Centralizacija in netransparentnost procesov odločanja, zmanjševanje različnosti, itd. lahko bistveno zmanjšajo kreativnost in inovativnost.

Globalizacija poteka različno hitro na različnih ravneh in na različnih geografskih področjih. Tudi razlogi povezovanja in sodelovanja držav niso vedno povsem enaki. Evropske države so npr. že pred časom spoznale, da se lahko bolje uveljavljajo in da jih svetovne sile bolj upoštevajo, če nastopajo skupaj (Evropska unija – EU). Do politično-vojaškega združevanja prihaja tudi drugod po svetu. Julija 2002 so afriški voditelji, zgledujoč se po EU, v Durbanu razglasili ustanovitev Afriške unije, ki naj bi povezala zelo različne interese 54 držav in ustrezno odgovorila na globalne procese.

2.2 Informacijska revolucija in liberalizacija

Informacijska revolucija in liberalizacija sta sprožili proces globalizacije. Globalizacija pa ni povezana le z internetom in omrežji za dodano vrednost ter možnostmi teh medijev. Pomembni dejavniki so tudi svetovne blagovne znamke, svetovni televizijski mediji, multinacionalna podjetja (med katerimi so največje gospodarsko močnejše tudi od nekaterih razvitih držav), liberalizacija pretoka blaga ter transportne poti, ki omogočajo hiter prevoz blaga iz enega konca sveta na drugi.

Proces, ki se je začel, je več kakor le računalniško izmenjavanje podatkov in elektronsko poslovanje. Razvoj transporta in informacijske tehnologije je ob sprostitvi tokov kapitala olajšal in pospešil globalizacijo poslovanja. Sodobna transportna sredstva so svet "zmanjšala", saj nastaja nov distribucijski kanal, ki omogoča izvedbo storitev in posredovanje informacij na praktično katerikoli točki sveta. Medtem, ko je bilo v preteklosti za večino možno le poslovanje z najbližjo okolico, to danes ni več neizogibno.

"Priložnost, ki se je s temi procesi ponudila so najprej zaznala velika podjetja. Pričela so z ustanavljanjem podružnic v oddaljenih krajih predvsem nerazvitega sveta,

kjer so našla poceni nabavne trge. Surovine in delovna sila vzbudita zanimanje velikih podjetij, ki imajo tržišče za svoje proizvode na zahodu. Produkcija mnogih proizvodov se tako preseli v nerazviti svet, kjer z zahodnim kapitalom in znanjem steče produkcija vsega, kar je ekonomično prepeljati na zahod. V globalnem gospodarstvu se kmalu izkaže, da odločitve sprejemajo najmočnejši, ki celo svoje domače vlade postavljajo v podrejeni položaj. Multinacionalna podjetja ostale osebe potisnejo izven območja prostega odločanja. Koristi od mednarodnih ekonomskih odnosov so nepravilno razdeljene (Warner 2002, 388). " Na eni strani nizke nabavne cene in na drugi strani visoki iztržki multinacionalkam omogočajo visoke dobičke.

3 POVEZAVE MED KOLONIALIZMOM IN GLOBALIZACIJO

Splošen humanistični razvoj v 15. in 16. stoletju je obrodil sadove na prav vseh področjih. Človekove aktivnosti so zacvetele in pričel se je silovit razvoj. Kdor je šel z razvojem naprej, je obogatel, za ostale pa je renesansa pomenila začetek konca. Turško cesarstvo in italijanska trgovina sta nazoren primer nazadovanja, na drugi strani pa so zrasla mesta ob Atlantiku, kamor se je z Mediterana preselila svetovna trgovina.

“Prenos svetovne trgovine na Atlantik je sledil odkritju novih plovnih poti. Države so kmalu ugotovile, da lahko z medkontinentalnim sodelovanjem živijo veliko lažje, oziroma lahko hitro obogatijo. Da bi svoje interese čim bolj zaščitile, so si ljudstva na drugih straneh morja pričeli podrejati. Tako se je pričel proces kolonizacije. Države iz atlantske obale so si razdelile svet in si tako ustvarile lastne kolonije. Ustanovljene so bile posebne družbe za gospodarjenje s kolonijami. Tako imenovane »družbe Indij« so v kolonijah izkoriščale naravna bogastva in delovno silo (Leksikon Cankarjeve založbe 1994, 502).” Izkoriščanje kolonij ni imelo meja in lokalni ljudje so se pričeli upirati. Vzrok uporov so bila vedno slabša izhodišča. Kolonialne države so uporni domačini vse bolj motili, zato so jim odvzele politično svobodo in diktatorsko obvladovale razmere. V 19. stoletju so bili prebivalci kolonij brez politične neodvisnosti. “Gospodarska praksa kolonialnih držav se je v 17. stoletju poznala tudi na teoretičnem področju. Razvila se je politekonomska smer z imenom merkantilizem. Merkantilistična politika je zagovarjala bogatenje države, glavni parameter bogastva pa je bila pridobljena količina zlata. Trgovina je postala glavni vir zaslužka (Braudel 1989, 174-183).” Družbe Indij so v kolonijah dobavljale surovine in cenene izdelke, ki so bili zanimivi za domači trg. Surovine in polizdelki so bili predmet skrbne obdelave v procesu dodajanja vrednosti. Tehnika obdelave in predelave je bila doma v Evropi, zato je dodana vrednost ostajala doma. V nasprotni smeri so trgovska podjetja v kolonije odvažala »tehnično« zahtevne izdelke, ki so vsebovali visoko dodano vrednost.

Zaradi iskanja vzporednic med globalizacijo in kolonializmom naj omenim še vsiljevanje zahodne kulture prebivalcem kolonij. Kolonialisti so v osvojenih deželah srečali prebivalstvo z drugačnimi običaji in z drugačnim načinom življenja ter z drugačno religijo. Skladno s svojimi pogledi so pričeli z zatiranjem vsega, kar ni bilo skladno z zahodno logiko. Zaton kolonializma se je začel šele po Prvi svetovni vojni.

Prebivalci kolonij so se pričeli upirati, po Drugi svetovni vojni pa so narodi in njihove novo nastale države dobili pravico do samoodločanja. Odprava kolonialne oblasti v Afriki in Aziji je bila zgodovinska prelomnica. Po propadu se je kolonializem sprevrgel v neokolonializem. Vojaška, politična in predvsem gospodarska moč zahodnih držav so njegovo glavno orodje. Vsiljevanje zahodne politične in ekonomske logike ter zahodne življenjske filozofije in načina življenja je vidno na vsakem koraku. Absolutno pravilni so samo zahodni družbeni koncepti in vrednote. Vse, kar ni v skladu z njimi, je treba spremeniti in tako doseči uniformni, "čisti" svet. Svet, v katerem bo vladala demokracija, ekonomski liberalizem in visoko razvita potrošnja. Vse, kar ni v skladu s tem, je treba vsaj spremeniti, če že ne povsem uničiti.

V ozadju zgornjih zahodnjaških zahtev do nerazvitega sveta pa ni dobrosrčnosti, kot se to na prvi pogled zdi. Z željo povečevati in poglobljati tržišča za proizvode z vsebovanimi kapitalskimi dobički morajo tudi v nerazvitem svetu zaživeti materialistične vrednote, vrednote števil in podkupljiva demokracija. Ljudem nerazvitega sveta je potrebno sprati možgane in v njih udomačiti novo, zahodno mišljenje. Na tak način se bodo trgi za zahodne proizvode povečali, dobički multinacionalnih podjetij pa ostali visoki oz. še povečali.

Preko mehanizma neokolonializma in multinacionalnih podjetij smo prišli do globalizacije. Tako kot za zgodnji stadij kolonializma, je tudi za zgodnjo globalizacijo značilno sodelovanje med osebki iz dveh svetov. Multinacionalna podjetja igrajo danes vlogo nekdanjih »Indijskih družb«. V nerazvitem svetu izkoriščajo naravna bogastva in delovno silo, s pomočjo razvite informatike pa se proizvodnja vrši kar v nerazvitem svetu samem. Cenena delovna sila in poceni surovine omogočajo nizke produkcijske stroške, na prodajni strani pa se skrbno uporablja koncept t.i. "elastičnosti povpraševanja" ter vse oblike nepopolne konkurence. Maksimalni iztržki ob nizkih stroških proizvodnje dajejo izjemno visoke dobičke, ki se odlivajo v zahodne finančne centre. Poglavitna razlika med globalnim gospodarstvom in razvitim stadijem kolonializma je predvsem v sredstvih zagotavljanja sodelovanja. Če so kolonialisti predvsem posegali po vojaški sili in si s silo podredili prebivalce kolonij, so glavna današnja orožja "ekonomska svoboda", komunikacije in informatika ter podkupljeni lokalni politiki.

4 NACIONALNA DRŽAVA PRED ZAČETKOM INTENZIVNE GLOBALIZACIJE

4.1 Narod

“Pred začetkom intenzivne globalizacije, ki datira nekaj desetletij nazaj, so bile svetovne meddržavne politike večinoma oblikovane po tako imenovanem Westphalskem redu. Gre za formalno oblikovan princip sistema držav, nastal v 17. stoletju, ki je prevladoval v svetovnih odnosih zadnjih tristo let. Zlasti v 19. stoletju, ko je prišlo do intenzivnega oblikovanja držav, pa je prišlo do prvih večjih sprememb v tem redu. Le-ta se je namreč iz sistema meddržavnih odnosov preoblikoval v sistem mednarodnih odnosov (Baylis J. in Smith S. 1999, 21).”

“Nacionalna država je specifična zgodovinska oblika politične organizacije, ki nastaja na podlagi različnih povezovanj in združevanj »nacije in države«. Primarni dejavnik pri nastanku nacionalnih držav je proces formiranja in rojevanja »nacij« kot skupnost ljudi s skupnim jezikom in kulturo. Skupni izvor pri nastanku nacije in nacionalnih držav je razpad fevdalnega načina proizvodnje in razpadanja fevdalnih skupnosti, vse intenzivnejša delitev dela, razvoj blagovne proizvodnje, industrije in trgovine v času, ko se meščanstvo kot razred pojavlja kot osnovni nosilec teh procesov (Srđić M. 1975, 603-604).”

“Nacionalna država se v času prehoda fevdalizma v kapitalizem vse več oglašja kot legitimna oblika političnega organiziranja v okviru katere se iščejo in zagotavljajo splošni in obči pogoji in okviri daljnega družbenega razvoja. Ena od glavnih funkcij nacionalne države v tem obdobju je bila zaščita in podpiranje nacionalnih skupnosti, ki se do takrat še niso dovolj kulturno, ekonomsko in socialno izoblikovale in konstituirale. Zaradi tega se s posredovanjem nacionalne države ustvarja in prisilno uvaja pravni red ter druge splošno veljavne norme ekonomskega in družbenega odnosov (občevanja), tako da nacionalna država igra progresivno vlogo v širjenju poti družbenega napredka. Že takrat, posebej pa v poznejšem času se nacionalna emancipacija identificira s politično in išče samostojnost nacionalne države v imenu posameznih nacij (Rizman R. 2000, 127).”

“Današnja »pomlad« narodov srednje in vzhodne Evrope se iz širše zgodovinske perspektive sploh ne kaže kot nek nov pojav, ki v čem bistvenem določa ta trenutek zgodovine. Pomembna sta dva ključna dogodka s konca 18. stoletja: osvoboditev in ustanovitev ZDA (1776-deklaracija o neodvisnosti in 1789-ustanovitev zvezne države) in francoska revolucija (1789). Oba dogodka sta pomenila konec dobe fevdalnega reda. To, kar določa novo dobo, je – ob procesu industrializacije in kapitalizma - tudi razumevanje naroda in na njem utemeljeno oblikovanje nacionalnih držav. Narod – v svojem izvirnem pomenu kot ljudstvo, ki je po rodu sorodno – postane edini konstitutivni dejavnik države, in ne več monarh na osnovi fevdalnega zgodovinskega prava. Narodno vprašanje je po svoji naravi in po tradiciji evropske teoretične misli predvsem kulturno in politično vprašanje (Kovačič Peršin 1993, 11). ”

“Tekom tako imenovane epohe nacionalne emancipacije, so bili v Evropi prisotni tudi takšni pristopi in razumevanja, da je vloga nacionalnih držav izražanje državotvornih svojstev. Značilnosti posameznih nacij in njihovih vodilnih vlog, ki izhajajo iz »duhovnega principa«, ki počiva v osnovah nastanka in »misij« teh nacij. Relativna stabilizacija vladajočega meščanskega razreda v pogojih ustvarjenih nacionalnih držav vse več razkriva protislovne in razredno antagonistične težnje, prikrite v nacionalni državi kot iluzorni to je čisto politični formi nacionalne »enotnosti« (Rizman R. 2000, 127).”

“Razredna delitev in socialno zatiranje znotraj nacionalnih držav dobivajo v drugi polovici 19. stoletja svojo dopolnitev v zunanji imperialistični ekspanziji razvitih nacionalnih držav nad slabšimi in manjšimi nacionalnimi enotami. Nekoliko kasneje se začne pojavljati tudi zaprti, reakcionarni tip nacionalne teritorialne države, katere ideal je popolna asimilacija vseh delov ene nacije znotraj in izven njene ozemlja in podrejanje vseh pripadnikov posamezne nacije pod jurisdikcijo te države. V znaku tega koncepta se pojavljajo iredintistična gibanja, ki težijo k prisilni, politični integraciji nacij, kot je to primer v Italiji pred in po 1. sv. vojni, v določeni meri pa tudi pozneje. V takšnih procesih nacionalna država postaja splošen simbol in nosilec nacionalistične ekspanzije in asimilacije na teritorialni osnovi (Rizman R. 2000, 127).”

“Poglavitni teoretik obeh revolucij, ameriške in francoske, Thomas Paine v knjigi »The Rights of a Man" razume narod kot temelj vseh političnih ustanov, torej tudi

države. Francoska revolucija je prva razglasila načelo, da suverenost izvira iz naroda. To pa ne pomeni le, da je narod subjekt države, ampak da je narod subjekt sam po sebi. Torej je narod utemeljen sam v sebi, kar pomeni, da se poslej razume kot samosubjekt. In to razumevanje naroda je odraz novoveškega evropskega subjektivizma. Kakor se človek kot samosubjekt razume kot sam v sebi utemeljen, in ne več v bogu, tako se pojmuje tudi narod kot sam v sebi utemeljen, in ne več v monarhu. In kakor človeško bitje poslej jemlje za svojo temeljno lastnost svobodo kot samovoljo, tako tudi narodovo svobodo razume kot nacionalno samovoljo. V okviru tega mišljenja je pravica naroda ne le do samoodločbe, ampak tudi do nebrzdane (imperialistične) ekspanzije, nekaj samo po sebi umevnega (Kovačič Peršin P. 1993, 12). ”

“Proces novoveške individualizacije narodov in s tem tudi njihove emancipacije je rezultat globalnega prestrukturiranja družbe in hkratnega preoblikovanja zavesti modernega človeka. Nastanek nacionalne države je rezultat poistenja interesov kapitalistične družbene strukture in določene etnično kulturne entitete. Kapitalistična država je utemeljena na paradigmi jezika kot sredstva merkantilistične vladavine. Vzpostavi jo lahko le nov sloj – buržoazija, ki poudarja narodno identiteto kot svojo značilnost. Zato se ta država konstituira na naciji kot rodovno kulturni entiteti in zato v območju njenega jezika zgradi samozadostno gospodarsko in družbeno strukturo. V skladu s tem odmerja nacionalni kulturi posebno skrb, saj jo ima za vezivo in paradnega konja nacije (Kovačič Peršin P. 1993, 13). ”

Privilegirani položaj kulture pa je hkrati izraz same individualizacije naroda. Vsako ljudstvo, tudi imperialni narodi, ki so svojo emancipacijo in državo dosegle po politično vojaški akciji (in ne zgolj po kulturni, kar je značilnost malih narodov), dozori do svoje nacionalne identitete šele s procesom kulturalizacije. Identiteto doseže tedaj, ko izoblikuje prepoznavne kulturne vzorce, lasten knjižni jezik in literaturo, zgodovinsko izročilo in spomin. Brez kulturne identitete tudi ni nacionalne istovetnosti in s tem tudi ni primarnih pogojev za vzpostavitev nacionalne države.

“Nacionalna država pa ni pogoj nacionalne identitete. Za vzpostavitev nacionalne države je potrebno tako poistovetenje narodne in kapitalistične družbene strukture, ki omogoča tudi zadostno vojaško, ne le gospodarsko moč za ohranitev države. Ko moč določene države preraste okvire nacionalnega prostora, se širi navzven z

imperialističnimi vojnami, v današnjem času pretežno v gospodarsko nadvlado (Kovačič Peršin P. 1993, 13). ”

4.2 Suverenost

“Suverenost države pomeni, da država izvaja vsestransko, absolutno in ekskluzivno oblast v okvirih lastnega teritorija. Vseobsežnost državnih pooblastil pomeni, da ima država pri svojem delovanju proste roke na vseh področjih v okviru lastnega teritorija. Absolutnost državne oblasti pomeni, da ima država edina pooblastila na lastnem teritoriju, le-ta so sveta in spoštovana s strani drugih držav. Pri tem je sicer treba opozoriti, da je bilo poseganje v državno suverenost prisotno tudi v času Westphalskega reda in sicer v obliki različnih humanitarnih intervencij. Ekskluzivnost državne oblasti pa pomeni, da država tudi ne deli notranjih pooblastil z drugimi državami. Tako imenovana »združena suverenost« je kontradiktorna (Baylis J. in Smith S. 1999, 25). ”

“Poudariti je treba, da je Westphalski red zgodovinski fenomen in tako je bil tudi sistem suverenih držav poseben okvir vladanja, ki je izšel iz teh specifičnih zgodovinskih razmer, ki so zavladaile po Westphalskem kongresu leta 1648. Suverenost držav tako ni brezčasna, naravna lastnost držav. Pred letom 1648 so politike med državnimi entitetami operirale in ni razloga, da svetovna zgodovina ne bi mogla ponovno obstajati brez sistema suverenih držav (Baylis J. in Smith S. 1999, 25). ”

4.3 Državnost

“Državnost je utemeljena v teritorialni razdeljenosti sveta na države, med katerimi ima vsaka svojo centralizirano, formalno organizirano javno avtoriteto, ki uživa legalen in učinkovit monopol nad vsemi področji v okviru lastnega teritorija (Baylis J. in Smith S. 1999, 26). ”

V moderni mednarodni zakonodaji se govori o štirih ključnih elementih, ki definirajo državo:

- bolj ali manj stalna populacija,
- definiran teritorij,
- organizirana oblast,
- suverenost (Motyl J.A. 2001, 513).

5 NACIONALNA DRŽAVA V ČASU INTENZIVNE GLOBALIZACIJE

5.1 Narod

“Proces modernega konstituiranja narodov na načelih novoveškega subjektivizma, kar pomeni, prenešeno na politično raven, na osnovi nacionalne države, je potekalo zadnjih 200 let (Kovačič Peršin P. 1993, 13).”

“Novoveška ideja o človeku kot samosubjektu ugaša. Uveljavljajo se pogledi, ki človeka razumevajo kot omejeno svobodo in moč, kot bitje, ki je del narave, in ne njen gospodar, zato tudi od so-bitij odvisno bitje. Ustrezno temu premiku zavesti k antropološki viziji se spreminja tudi razumevanje naroda. Vsak narod, tudi največji, ima omejeno družbena moč ter je soodvisen od mednarodne skupnosti. Namesto tekmovanja in težnje po prevladi med narodi se utrjuje potreba po sožitju. Človeštvo vse bolj »zori« k globalni povezanosti. Integracija postaja neizbežna potreba, če hočemo rešiti ključne civilizacijske probleme sedanjosti, ohraniti svetovni mir, doseženo civilizacijsko raven, pa tudi bogato raznolikost kultur in jezikov (Kovačič Peršin P. 1993, 16).”

“Zdi se, da se proces osamosvajanja narodov izčrpuje. Nastopa čas mednarodne integracije, ki prinaša poenotenje družbenih, gospodarskih in političnih struktur. Civilizacijski razvoj sili svet v oblikovanje skupne države, torej kjer bo narod izgubil svojo sedanjo državotvorno vlogo. Če postaja s tem model nacionalne države presežen, še ne pomeni, da je s tem konec tudi naroda. Nasprotno, prevzel bo svojo prvotno vlogo – ta je, da vrši osnovno kulturalizacijo človeka in mu s tem nudi duhovno domovino njegove samolastne kulture. Evropa bo lahko obstajala kot stabilna naddržava le, če bo to zveza enakopravnih narodov oz. njihovih državnih enot (Kovačič Peršin P. 1993, 17).”

V okviru novoveškega razumevanja je mogoče ustrezno razpravljati o narodu kot o fenomenu zgodovine. Se pravi, kot o družbenem pojavu, ki je nastal v času zgodovinskega dogajanja človeka in ni neka apriorna danost, neodvisna od zgodovinskega dogajanja. Zgodovinski pristop zasleduje samo naravo zgodovinskega pojavljanja naroda. Po tem razumevanju je narod po etnični osnovi, kulturnih značilnostih, po naselitvi na istem prostoru in po skupni zgodovinski volji homogena

skupnost ljudi. Torej po rodu isto ljudstvo je narojeno v lastno kulturo in prostor zgodovinskega bivanja.

“Narodni prostor – država – pa nikakor ne more biti vase zaprt prostor. Narod se je v poteku kulturalizacije človeštva izoblikoval v križišče in raziščje duhovnih vplivov. Za nobenega človeka ni več samoumevno, da vztraja v svoji geografski domovini niti pri svoji narodni kulturi, se pravi v izvornem duhovnem prostoru. Migracije so danes postale množični pojav, včasih tudi nujen (v obdobjih vojn, raznih konfliktov,...). Danes nismo le pred pragom vse tesnejšega sodelovanja med narodi, smo že tudi sredi procesa biološkega in rodovnega prepletanja in zlivanja. Etnično čistih narodov danes preprosto ni več. Zato rodovnost ni več narod opredeljujoča kategorija, ostaja le kot ena zgodovinskih določnic (Kovačič Peršin P. 1993, 27). ”

“Biološka odprtost narodne skupnosti je danes ne le dejstvo, ampak tudi nuja sodobne civilizacije. Zato ne more preživeti nacionalistično samozaprt in fašistoidno ksenofobičen narod. Obstal in uspeval bo le kot narod, ki bo postal prijeten za bivanje v svojem geografskem prostoru. Naloga narodne države je, da zagotovi možnosti za bivanje, in ne da postane trdnjava nacionalizma. Za obstoj in razvoj naroda bo država storila največ, če mu bo odpirala kar največje duhovne, kulturne in biološke močnosti. Takšna odprtost bo člane naroda tudi samodejno priklenila k narodnim koreninam (Kovačič Peršin P. 1993, 34). ”

“Narod združuje rodovna sorodnost in prepoznavnost po svoji govorici – skratka kultura, se pravi nadgradnja že obstoječih danosti, kot so jezik, običaji, poselitev, zgodovinska usoda. Prav za evropske narode je značilna povezanost v homogene narodne skupnosti s pomočjo kulture. Domala vsak evropski narod se je rodil iz velikega kulturnega dejanja, npr. italijanski iz Dantejeve Božanske komedije ali slovenski iz Trubarjevega književnega podviga. Še posebej za t.i. nedržavne narode pa velja, da so se emancipirali na osnovi kulturnega vzpona (Kovačič Peršin P. 1993, 34). ”

“Vseeno pa je ohranitev geografske domovine nujen pogoj za ohranitev narodne identitete. Kljub vsemu pa je veliko teoretikov, zlasti politikov mnenja, da bodo v globalnih integracijskih procesih narodi postopno izginili, ker jih ne bo več omogočala in varovala nacionalna država (Kovačič Peršin P. 1993, 47). ”

“Univerzalizacija kot eden najznačilnejših trendov sodobnega časa pa spodbuja prav svoje nasprotje: individuacijo – človeku se na osebni ravni prebujajo potreba po vse večji individuaciji bivanja in s tem po utrjevanju samolastne kulture. Zato sodobni civilizacijski trendi ne vodijo h koncu naroda. Nasprotno. Ohranjanje naroda bo človekova kulturna potreba, in ne bo več skrb nacionalne države, ampak potreba civilizacije in njene globalizacije. Sodobni človek zaradi enostranskih učinkov globalizacije ostaja brez identitete, brez korenin. Prav zato bo moral ob naraščajoči univerzaciji bodoči občan sveta pognati še globlje korenine v svojo domovinsko in njeno kulturo. Naraščajoča civilizacija ne prinaša konca naroda, pač pa zahteva le novo, drugačno obliko njegove afirmacije (Kovačič Peršin P. 1993, 54).”

Ker narod ni isto kot nacija in ker njegov obstoj ni nujno vezan na obstoj lastne nacionalne države, ker narod ni samo politični, ampak je po svojem bistvu predvsem kulturni in identitetno-simbolni pojav, z globalizacijo in razkrojem tradicionalne nacionalne države ne izginja, temveč dobiva nove razsežnosti.

5.2 Suverenost

“V veliki meri zaradi globalizacije, lahko danes celo govorimo, da je Westphalski red že preteklost. Toda, državni aparati so »preživeli« in so v mnogih pogledih celo večji, močnejši ter intenzivneje prisotni v družbenem življenju kakor prej. Vendar pa jedro Westphaskega reda, suverenost, ne deluje več in v globaliziranem svetu tudi ne more biti več »oživljena« (Baylis J. in Smith S. 1999, 33).”

“Sicer koncept suverenosti še naprej ostaja pomemben v politični retoriki, zlasti pri ljudeh, ki želijo upočasniti progresivno redukcijo nacionalne samo-determinacije, ki jo nosi globalizacija. Zakonsko in praktično so državne regulativne kapacitete opustile kriterije suverenosti v tradicionalnem smislu. Državna suverenost je namreč premeščena na teritorialno raven sveta. Da vlade lahko izvajajo popolno in ekskluzivno oblast nad specifično domeno, se mora dogodek zgoditi na fiksni lokaciji, ki je določena na podlagi jasno razmejenih domen in tako sodi pod pooblastila in nadzor vlade (Baylis J. in Smith S. 1999, 33).” Ko se z globalizacijo začno gostiti ne-teritorialni odnosi in so vedno bolj vidne kvalitete tovrstnih odnosov, začno državne meje bledeti. Z uporabo elektronskih in drugih komunikacijskih tokov je tako ključni predpogoj za učinkovito suverenost

odpravljen. Tako je množični modernizacijski razvoj oklestil suverenost držav. Sodobna država je nezmočna sama kontrolirati globalna podjetja, satelitsko upravljanje, globalne ekološke probleme ter globalnega trgovanja z vrednostnimi papirji. Nobena od teh stvari ne more biti teritorialno omejena, kar bi bil pogoj za izvajanje ekskluzivne oblasti s strani države. Prenos podatkov preko računalnikov, telekomunikacije in vse kar je del globaliziranega sveta se ne ozira na državne meje. Globalni množični mediji so suvereni državi odtegnili tudi domeno nad jezikom in izobrazbo. Države so izgubile tudi samostojno lastništvo nad pomembnim simbolom suverenosti, to je nacionalno valuto (države EMU) (Baylis J. in Smith S. 1999, 34). ”

“Poleg vseh teh »materialnih« sprememb je globalizacija prinesla tudi erozijo nekaterih pomembnih kulturnih in psiholoških lastnosti suverenosti. Kot rezultat naraščanja medmejnih povezav je mnogo ljudi razvilo novo obliko lojalnosti, ki dopolnjuje ali celo izpodriva občutek nacionalne solidarnosti, ki je pomenila legitimiteto državni suverenosti. S pomočjo globalnih telekomunikacijskih konferenc in običajnega komuniciranja preko »novih« oblik množičnega komuniciranja, so se razvila supranacionalna gibanja na mnogih področjih. Takšna so na primer feministična gibanja, lezbična in gejevska gibanja, gibanja menedžerskega razreda, ekološka gibanja,... Istočasno je globalizacija ponovno okrepila lokalne oblike lojalnosti med na primer etničnimi skupinami ali drugimi manjšinskimi skupinami znotraj državnih meja (Baylis J. in Smith S. 1999, 35). ” Vse več ljudi je tako v sodobnem globaliziranem svetu vse bolj pripravljenih dajati prednost vrednotam kot so ekonomska rast, človekove pravice in ekološka ozaveščenost, ki so vse bolj stvar dogovorov na globalni ravni, ob tem pa se ob stran potiska vrednota državne suverenosti in nacionalne samodeterminiranosti.

“Pomembno je poudariti, da so države same vplivale na izgubo lastne suverenosti, hkrati pa tudi niso imele velikih možnosti, da bi jo ohranile. Tudi v sistemu Westphaltskega reda je prihajalo do kršitev načela suverenosti, vendar pa je bila suverenost vsaj na hipotetični ravni realizirana. Države bi lahko sicer s krepitvijo svojih institucij in instrumentov napredovale in iz gole legalne suverenosti prešle v fazo učinkovite suverenosti. V nasprotju pa je v pogojih sodobne globalizacije z vladanjem po načelih najvišje in ekskluzivne teritorialne oblasti postala skrajno nepraktična. Poti

nazaj ni, nobeno število novih institucij in unilateralnih legislatur ne bo omogočilo državi, da ponovno doseže popolno oblast in nadzor nad lastnim teritorijem. Celo primer Kitajske vlade, ki se je zelo vztrajno branila pri ohranjanju suverenosti kot bistva svetovnega reda, je v jedru svojega desetletnega ekonomskega poročila v 90-ih vpisala »globalno neodvisnost«. Vprašanje suverenosti je verjetno najbolj problematično za mnoge »novo nastale« postkolonialne in vzhodno evropske države, ki so nastale v času intenzivne globalizacije, ki še nikoli niso bile suverene (Baylis J. in Smith S. 1999, 36).”

5.3 Državnost

Čeprav govorimo, da je globalizacija prinesla konec suverenosti, pa to ne pomeni, da je tudi državo kot tako doletela ista usoda. Ravno nasprotno se je država v zadnjem času celo okrepila in sicer kljub nekaterim vidnim turbulencam, ki so jih v zadnje desetletju povzročili razpadi komunističnih držav ter spremembe državnih meja. Kot struktura vladavine je država ostala nedotaknjena na svojem teritoriju. Večina vlad je v času globalizacije še povečala svojo moč in jo izrazila z povečanim proračunom, večjo plačilno listo, širjenjem delovanja in kapacitete nadzora. Trenutno je prisotnih bolj malo znakov, ki bi kazali na to, da globalizacija vodi v centralizirano suvereno svetovno vlado, kot so to zagovarjali in predvidevali teoretiki liberalnega univerzalizma. Tudi ni znakov za to, da bo obveljala teza, ki so jo poudarili teoretiki radikalne ekologije, namreč, da globalizacija vodi v svetovno, anarhično vladavino, ki bo delovala preko lokalnih skupnosti. Tako je, napoved obeh smeri o izginotju teritorialne države, ogrožena. Globalizacija tako ne razrešuje države, kakor je tudi ne pusti nedotaknjene. Vprašanje, ki se pojavlja na tem mestu torej ni ali država izginja ali ne, temveč vprašanje, kako rast suprateritorialnega (globalnega) družbenega prostora vpliva na aktivnosti in vlogo držav. Navajam dva možna splošna prehoda oz. spremembe:

“Lahko se zgodi, da se pod vplivom globalizacije sestava države spremeni. Suverena država je namreč navadno promovirala notranje interese in delovala kot zaščitna bariera pred zunanjimi vdori. V njenem nasprotju pa post-suverena država pogosto daje prednost globalnim vprašanjem, hkrati pa ne zapostavlja nacionalnih vprašanj. Kot neke vrste sinkrezija obojih je tudi primer Irana, ki je v 80-ih dal veliko

podporo vsesvetovnemu islamizmu bolj kot nacionalnemu interesu. V ozadju tega je, da sodobne države pogosto služijo interesom globalnega kapitala in v zameno za to, lahko povečajo tudi nacionalni kapital.

Lahko pa se zgodi, da globalizacija zmanjša možnosti za velike meddržavne spopade. Večina sodobnih spopadov se pojavlja v obliki notranjih uporov napram nacionalnim državam in manj gre za spopade med državami (Baylis J. in Smith S. 1999, 36).”

In prihodnost Slovenije, Hrvaške in drugih novonastalih držav?

“Prihodnost držav na Balkanu in v vzhodni Evropi bo tuja preteklost. S članstvom v ustanovah nasilja nas bodo močne države zadrževale na periferiji globalnega sistema kapitalizma v funkciji podrejenosti. Gre za gotov proces akulturacije, za gotovo pot v asimilacijo in za izginotje držav kot subjektov kulture in civilizacije, saj je pogoj za integracijo v te ustanove odpoved mejam in težnjam, da bi te države odločale o čemerkoli. Gre za to, da novonastale države mislijo, da jim bo s tem, ko se bodo prilagodile pravilom teh ustanov, bolje, a prav ta pravila prilagajanja vpeljujejo v procese asimilacije, akulturacije in kar nenadoma nisi več država, nacionalni jezik izgubi vrednost, prav tako kultura. Funkcionalni pogoj teh držav je, da zapustijo same sebe iz sebe. Same morajo odstopiti od sebe, da bi sprejele tuje interese.”

(prof.Slavko Kulič v intervjuju Saši Petejan, novinarki STA)

6 GLOBALNO GOSPODARSTVO IZ VIDIKA PODJETIJ

Nova ekonomska podoba sveta je v veliki meri spremenila način poslovanja podjetij. Priložnosti globalnega gospodarstva, ki so se ponudile od osemdesetih let dalje, so nekatera podjetja skrbno izkoristila. Stopila so na pot visoke rasti, njihova tržna vrednost pa se je zelo povečala. Danes so to nadnacionalna, multinacionalna podjetja ali kot jih imenuje Benjamin R. Barber antinacionalna. S hkratno prisotnostjo v več državah se umikajo oviram, postavljenih v posameznih državah. Druga podjetja globalne priložnosti niso izkoristila in so ostala ukoreninjena na domačih tleh, kjer se soočajo z mnogimi omejitvami. Neprožno se morajo boriti s problemi, katere so, s skokom na tuje, multinacionalna podjetja preskočila.

6.1 Tradicionalna podjetja

Vsa podjetja se niso uspela aktivno vključiti v globalno gospodarstvo. Vzroke za to gre iskati v majhnosti, v pomanjkanju ustreznih kadrov znotraj podjetja, v lokalni angažiranosti, v finančnih in poslovnih krizah itd. Kljub temu, da so ostala izven skupine nadnacionalnih podjetij, še naprej živijo in bodo, dokler bodo pri življenju ostala glavni zaposlovalci. To so podjetja, ki se ukvarjajo s proizvodnjo zastarelih izdelkov, ki kot podizvajalci delajo za velike koncerne, podjetja iz prehranske industrije ter storitvena podjetja. Na trgu se bodo obdržala, dokler bodo tržne cene njihovih artiklov še dovolj visoke, da bodo pokriti stroški produkcije. Globalna konkurenca namreč vodi v nižanje cen izdelkov in prav lahko se zgodi, da bodo veliki koncerni najprej spustili cene in opravili s tradicionalnimi podjetji, potem pa cene spet dvignili. Tradicionalna podjetja, ki delajo kot podizvajalci, se soočajo z globalno konkurenco ostalih podizvajalcev. Pri življenju bodo ostala, dokler veliki koncerni ne bodo našli boljših ponudnikov. Nekoliko boljša je perspektiva za storitvena podjetja, kajti številne storitve preprosto niso mobilne. Globalizacija je podjetjem, ki se ji niso prilagodila, prinesla cenovno konkurenco.

Kako dolgo bodo ta podjetja ostala pri življenju, je odvisno od tržnih cen. Pri tem velja opomniti, da vse večji izpadi dohodkov potrošnikov vodijo v padec povpraševanja in posledično k nižjim tržnim cenam.

6.2 Multinacionalna ali antinacionalna podjetja

Nadnacionalna podjetja so se pojavila v obdobju zgodnje kolonizacije. Njihov namen je bil, da so izkoriščala kolonije ter tako posameznikom in državam prinašala visoke zasluge. V preteklosti so takšna nadnacionalna podjetja imenovali »Indijske družbe« ali »družbe za Indije«, pri čemer so Indije označevale vse kolonije. Odnosi med državami, iz katerih so »družbe za Indije« prihajale, in kolonijami, so temeljili na rasni in narodnostni razliki. Stara nadnacionalna podjetja so se na začetku ukvarjala zgolj s trgovino, kasneje pa so v kolonijah organizirala tudi produkcijo.

V današnjem svetu so multinacionalna podjetja tisti osebk, ki imajo od globalizacije daleč največjo korist. Organizirana so tako, da imajo v svetu svoja hčerinska podjetja ali da se poslužujejo podizvajalcev. Vodena so iz profitnih centrov, ki so nameščeni v razvitem svetu. Vodstvo teh podjetij nenehno analizira nabavne trge in se razmeram na njih prilagaja. Predmet podrobne analize so tudi ostali pogoji gospodarjenja, ki jih neka država nudi. Sem spadajo davčne stopnje, delovna zakonodaja, omejitve v zvezi z onesnaževanjem okolja ter splošne omejitve trgovine. Vodstva multinacionalnih podjetij stremijo k čim višjemu dobičku. Ena izmed glavnih kategorij stroškov, s katerimi se podjetja srečujejo, je povezana z najemanjem delovne sile. V osnovi obstajajo stroški dela, torej višina mezde. Mezde so nižje v nerazvitem svetu, vendar se počasi dvigajo in približujejo mezdam na zahodu. Vodstva podjetij skrbno proučujejo, na katerih trgih se spleča najemati delavce, tako da so stroški čim nižji. Pri tem morajo paziti tudi na druge omejitve in olajšave, ki jih ponujajo vlade. V nekaterih državah je, na primer, dovoljeno zaposlovati otroke, v drugih pa je zakonodaja dela bolj urejena. Zakonodaja dela zajema vrsto zakonov, ki jih zaposlovalci, četudi so od centrale oddaljeni 15.000 kilometrov, dobro poznajo. Obenem se nekatere države s subvencijami trudijo, da bi spodbujale zaposlovanje domače delovne sile. Tudi na takšne vabe so vodstva velikih podjetij pozorna. Pogoji zaposlovanja po državah so zelo različni, zato morajo podjetja biti zelo pozorna na številne dejavnike, ki vplivajo na

stroške dela in na možnost zaposlovanja. Poznavanje svetovnih trgov dela in zakonodaje posameznih držav jim omogoča minimiranje stroškov dela. Podjetja so sicer zelo mobilna, kadar gre za finančne naložbe ali za sodelovanje s podizvajalci, pri tujih neposrednih naložbah pa morajo biti bolj pozorna. Tu je mobilnost na kratki rok omejena in selitev proizvodnje prinaša stroške. Podobno kot pri delovni zakonodaji, je tudi na področju onesnaževanja okolja za podjetja nujno, da poznajo zakonodajo posamezne države. "Medtem, ko na zahodu prihaja do omejevanja onesnaževanja (odločno prepočasi), so vlade tretjega sveta predvsem zaradi pomanjkanja protestnih skupin prebivalstva indiferentne do problema onesnaževanja. Še več, jemljejo ga kot priložnost, da z dopuščanjem onesnaževanja privabijo kapital. Multinacionalke oziroma njihova vodstva so na preži za takšnimi priložnostmi (Trampuž 2000, 20)." Tudi tu morajo v primeru tujih neposrednih naložb biti pozorni na dolgoročno privlačnost. Niti ugodni pogoji zaposlovanja, niti nekaznovano onesnaževanje, niti oboje skupaj ne morejo pripomoči k ustanavljanju, oziroma prevzemanju podjetij v tujini, če ni zagotovljena prosta trgovina. Ovire, ki jih pri trgovanju še ohranjajo posamezne države, lahko v celoti preprečijo prihod multinacionalnih podjetij, oziroma zmanjšajo privlačnost dežele.

Zaradi tega podjetniški lobiji na zahodu spodbujajo procese liberalizacije trgovine, saj bodo prav podjetja, njih vodje in njih lastniki imeli od proste trgovine največ koristi. Podjetja so organizirana v združenja, v okviru katerih pritiskajo na vlade, da se sproščajo procesi liberalizacije. V osemdesetih letih so bila združenja podjetij pri lobiranju zelo uspešna, saj so bile konzervativne vlade prepričane v prednosti liberalizacije.

Na področju pretoka kapitala je liberalizacija kapitalskih tokov tudi zelo pomembna. Predvsem finančne institucije imajo od neomejenega pretakanja kapitala visoke koristi. Špekuliranje pri finančnih naložbah prinaša trenutne dobičke, obenem pa povzroča finančne krize. Svetovno gospodarstvo je zelo ranljivo, kar se je pokazalo tako v primeru azijske kot tudi mehiške krize, prav tako pa so ranljive tudi vlade, ki so pred močjo kapitala brez nemočne.

Prost pretok kapitala in denarnih sredstev omogoča, da podjetja svoje dobičke dosegajo v tako imenovanih »davčnih oazah«. Tam imajo ustanovljene podružnice, z

enim zaposlenim in z enim samim računalnikom. V svojih podjetjih širom sveta obratujejo brez dobičkov, ki jih na koncu izkažejo v podjetju ustanovljenem v davčni oazi. Še več, v državah kjer zaradi težav lahko zaprosijo za državne spodbude in pomoči, bodo prikazali izgube. Visoko dobičkonosna podjetja prejemajo državne podpore, namesto da bi plačevala davke.

V globalnem svetu, to je svetu hitrega pretoka informacij, je to popolnoma "normalno" stanje. Milijoni gospodinjestev po svetu se srečujejo s prihranki. Privarčevana sredstva želijo prenesti v prihodnost tako, da bodo v nekem prihodnjem trenutku imela ob upoštevanju tveganja kar največjo vrednost. Na voljo imajo veliko različnih naložb in izberejo nekaj izmed njih. Svoje prihranke naložijo neposredno v podjetja v obliki delnic ali obveznic, včasih pa se odločijo za finančno naložbo v sklad. V tem drugem primeru se vodstvo sklada odloči, kolikšen del sredstev varčevalcev bo naložilo v varne naložbe, npr. v državne obveznice ali v stabilna podjetja, in s kolikšnim delom bodo več tvegali. Pri nalaganju sredstev neposredno v podjetja bodo, ne glede na to ali gre za posameznike ali za sklade, finančni investitorji stremeli po čim višjem donosu ob danem tveganju. Za vodstva multinacionalnih podjetij je najpomembnejša rast tržne vrednosti podjetja. Ta je odvisna od pričakovanih dobičkov, saj ti vplivajo na pričakovanja finančnih investitorjev.

Slednji s svojim povpraševanjem po delnicah glede na pričakovanja dvigujejo podjetju tržno vrednost. Finančne investitorje, ki so posebljeni v gospodinjestvih, danes imenujemo kar kapitalisti. Kapitalistov torej sploh ne zanima, s čim se bo podjetje ukvarjalo. Pogosto sploh niti ne vedo, v katerem podjetju je naložen njihov denar. Zanimajo jih samo številke. Na drugi strani deluje vodstvo podjetij. To je soočeno s konkurenco, ki jo predstavljajo druge naložbene možnosti. Vodje podjetij, ki bodo uspeli zadovoljiti svoje finančne investitorje, bodo ostali na položaju in bodo bogateli. Tiste vodstvene ekipe, ki ne bodo uspešne, bodo odpuščene. Zatorej morajo biti vodstva podjetij stalno na preži za priložnostmi, ki jih ponuja svet. V bitki za obstanek na položaju morajo vse ponujene priložnosti izkoristiti. Sami lastniki podjetij, to je lastniki kapitala, že dolgo niso več vpleteni v delovanje podjetij. Njihove oči so usmerjene predvsem v borzne indekse in ne več v proizvodnjo.

“Multinacionalna podjetja, kot tudi druge delniške družbe, torej ne predstavljajo več svojih lastnikov, ampak moramo njihovo poslovanje razumeti kot akcije vodstva podjetij. Lastniki Caterpillarja torej niso nič krivi za to, ker je manager svojim delavcem napovedal vojno in jo tudi dobil. Lastniki Caterpillarja so se zanimali zgolj za rezultate podjetja. Še več, mnogi izmed njih sploh ne vedo da so preko skladov udeleženi pri financiranju največjega svetovnega proizvajalca strojev in buldožerjev. Morda so celo sami, zaposleni s svojimi naložbami, preko skladov delovali proti samim sebi (Martin 1997, 114).”

7 SLOVENIJA V GLOBALNI EKONOMIJI

Tudi gospodarstvo Slovenije išče svoje priložnosti v novi globalni ekonomiji. Slovenski izvoz blaga in storitev znaša približno 60 % BDP, podobna je primerjava pri uvozu, kar Slovenijo vsekakor uvršča med odprte ekonomije. Večino blagovne menjave Slovenija realizira na evropskih trgih. Po majski širitvi z novimi članicami bo Slovenija na trge EU izvozila okoli 70 % svojega blagovnega izvoza, od tam pa uvozila prek tri četrtine svojega uvoza.

Med državami pristopnicami je za Slovenijo značilno, da je imela v tranzicijskem obdobju kljub visoki odprtosti svojega gospodarstva in določenim relativnim prednostim (geografski položaj, relativno dobro razvita industrija, izobražena in učinkovita delovna sila, stabilna ekonomija, liberalen trgovinski režim) razmeroma nizko stopnjo tujih neposrednih naložb. Relativno uspešnost držav v privabljanju tujih naložb prikazuje količnik pritegovanja tujih naložb, ki se računa kot razmerje med deležem države v svetovnih prilivih neposrednih naložb in deležem države v svetovnem BDP.¹ Slovenija se je v obdobju 1999-2001 v UNCTAD-ovi publikaciji World Investment Report 2003 po tem kazalniku uvrstila na 105. mesto med 140 državami, kar pomeni, da je ena izmed manj učinkovitih držav po pritegovanju investicij, nasprotno pa se po svojih potencialnih možnostih, ki jih meri drug kazalnik, uvršča že na 29. mesto. Obstaja torej velik razkorak med potencialnimi in izkoriščenimi možnostmi za tuje naložbe. Tuja vlaganja v Slovenijo so v letu 2001, in še bolj v letu 2002, strmo naraščala, kar pa je predvsem posledica nekaterih večjih tujih naložb in prevzemov (v letu 2002 NLB in Lek).

Primerjave so glede tega med Slovenijo in članicami Unije seveda neprijetne. Neprivatizirani veliki gospodarski sistemi, ki bodo še dolgo ostali v neučinkoviti lasti paradržavnih investicijskih in finančnih družb, ter vsemogočni monopolisti pa jih tudi dolgoročno najbrž ne bodo naredili bolj prijazne. Državni monopolist Telekom Slovenije, denimo, še vedno lahko dela, kar hoče, in prodaja v paketu po izjemno visokih cenah tehnologije, ki sploh niso povezane, ter s tem neposredno goljufa

¹ *Države s količnikom 1 so pri pritegovanju tujih naložb učinkovite v skladu s svojo gospodarsko močjo. Količnik večji od 1 pomeni, da država pritegne več tujih naložb kot je njen relativni BDP in obratno.*

potrošnike. LDS je imela pred volitvami polna usta informacijske družbe, tako da imamo za to področje celo ministra. Ampak to je tudi vse. Kot je videti, se še zelo dolgo ne bo nič bistveno spremenilo. Ob tem zunanji minister Dimitrij Rupel na Irskem razlaga, kako sta Irska in Slovenija podobni državi. Gotovo bi se sicer lahko našla tudi kakšna podobnost, na primer majhnost, vendar se tu najbrž vse skupaj konča, sploh glede odnosa do odprtosti ekonomije in novih tehnologij, na katerih je Irska v veliki meri zgradila svoj uspeh. Več kot štiri petine vseh tujih naložb v Slovenijo prihaja iz držav EU. Med njimi je najpomembnejša Avstrija (skoraj polovica vseh tujih naložb v Sloveniji), sledijo ji Francija, Nemčija in Italija. Največ tujih naložb je v predelovalnih dejavnostih, finančnem posredništvu, trgovini in poslovnih storitvah, vendar delež predelovalnih dejavnosti v zadnjih letih močno upada, narašča pa delež storitvenih dejavnosti, predvsem finančnega posredništva. Povezava podatkov o tujih neposrednih naložbah v Sloveniji s podatki iz zaključnih računov podjetij kaže relativen pomen teh podjetij v slovenskem gospodarstvu. Konec leta 2002 so podjetja s tujimi naložbami predstavljala 4,4 % vse populacije podjetij v Sloveniji, vendar je bil njihov delež v kapitalu, sredstvih, številu zaposlenih, prihodkih od prodaje in dobičku iz poslovanja znatno višji. Najbolj izstopajo pri izvozu in uvozu (31,8 % izvoza blaga in storitev vsega podjetniškega sektorja ter 33,3 % izvoza blaga in 33,8 % uvoza blaga).²

Za Slovenijo je značilno, da je začela svojo zunanjo internacionalizacijo z naložbami domačih podjetij v tujino že zelo zgodaj, še v obdobju nekdanje skupne države, tj. še preden so se začela tuja vlaganja v slovensko gospodarstvo. Čeprav so bili motivi za ustanavljanje podružnic v tujini v tistem času drugačni, bolj sistemsko kot tržno pogojeni, pa so si takrat nekatera večja slovenska podjetja nabrala pomembne izkušnje za kasnejšo fazo internacionalizacije v obdobju tranzicije. Danes ima veliko slovenskih podjetij razvejano mrežo podružnic po številnih državah sveta, kjer bodisi oskrbujejo kupce s svojimi končnimi proizvodi ali iščejo svoje prodajne niše v svetovnih dobaviteljskih verigah. Kljub temu da slovenska mednarodna podjetja po velikosti ne dosegajo največjih svetovnih multinacionalk, se je v publikaciji World Investment Report 2003 kar osem slovenskih mednarodnih podjetij (Gorenje, Krka, Mercator, Petrol, Interevropa, Lek, Merkur in Iskraemeco) uvrstilo med 25 največjih

² *Banka Slovenije 2002, 33*

nefinančnih družb iz srednje in vzhodne Evrope, rangiranih po tujih sredstvih glede na stanje v letu 2001. Več kot polovica slovenskih naložb gre v države na območju nekdanje Jugoslavije (samo naložbe v Hrvaško so v letu 2002 obsegale skoraj 40 % vseh slovenskih naložb v tujino). Po vrednosti slovenskih naložb se na najvišja mesta poleg Hrvaške uvrščajo še Bosna in Hercegovina, Nemčija, Poljska, Avstrija, Makedonija, SCG, Ruska federacija in ZDA. Stanje konec leta 2004 kaže, da je bilo skoraj 60 % slovenskih naložb v tujino glede na dejavnost investitorja usmerjeno v predelovalne dejavnosti, od tega največ v proizvodnjo kemikalij in kemičnih izdelkov.³ Značilno je tudi, da se delež predelovalnih dejavnosti v vseh slovenskih naložbah v tujini počasi zvišuje na račun storitvenih dejavnosti. Pri slednjih pa so trendi zelo različni, pri nekaterih dejavnostih padajoči (npr. finančno posredništvo, oskrba z elektriko, plinom in vodo), pri drugih pa naraščajoči (predvsem trgovina).

7.1 Kako lahko lokalne blagovne znamke preživijo globalizacijo ?

Natanko dvajset let je namreč, odkar je v Harvard Business Review izšel članek profesorja Teda Levitta o globalizaciji trgov. Levittova glavna teza je bila, da kulturne razlike izginjajo tako hitro, še posebej v razvitem svetu, da bodo globalne blagovne znamke v bližnji prihodnosti dominirale na vse več trgih. Do neke mere so se njegova predvidevanja izkazala za točna, saj smo priča vsesplošni prisotnosti globalnih blagovnih znamk. Vendar pa je tudi vse več dokazov, da se hkrati tudi povečuje zavračanje globalnih blagovnih znamk predvsem s strani potrošnikov v manjših državah. Kljub temu pa ostaja logika multinacionalnih podjetij o globalnih blagovnih znamkah enako močna.

Primeri z irskega trga

Na Irskem so (tako kot v večini manjših držav) do prihoda multinacionalnih blagovnih znamk prevladovali majhni lokalni proizvajalci brezalkoholnih pijač. V 50-ih letih so v katoliško-konzervativni Irski z odprtimi rokami sprejeli tako Coca-Colo kot Elvisa Presleya. Nad ameriškimi proizvodi je bila navdušena predvsem mlada

³ Banka Slovenije 2002, 34

populacija, ki jim je Amerika pomenila svobodo. Mnoge lokalne blagovne znamke ob velikih oglaševalskih proračunih multinacionalk niso imele nobenih možnosti in večina jih je na hitro potonila. Ena blagovna znamka pa je z zelo majhnimi viri ohranila svojo dosledno trženjsko komunikacijsko strategijo in ima na trgu še danes zdrav in donosen tržni delež. Club Orange je priljubljena pijača z mehurčki, ki vsebuje pomarančne delce, tako da lahko začutiš "delčke pomaranče", ko jo piješ. Blagovna znamka si ni nikoli prizadevala doseči trženjskih proračunov velikih blagovnih znamk Coca-cole, niti ni upala na tekmovanje z mednarodnimi podobami, ki so bile povezane s temi blagovnimi znamkami. Ostali so pri svoji zgodbi o kakovosti proizvoda in vedno poudarjali, kako podoben je pravim pomarančam, ter tako ohranili 11-odstotni delež na zelo konkurenčnem trgu. Za lokalne blagovne znamke je izjemno pomembna kakovost proizvodov. Raziskave, ki so jih izvedli na Irskem, so pokazale, da so potrošniki nagnjeni k mnenju, da je kakovost proizvodov multinacionalnih blagovnih znamk boljša. Zato morajo lokalne blagovne znamke stalno opozarjati lokalne potrošnike, da so zavezani k najvišji kvaliteti oziroma da imajo določene lastnosti, ki so posebej pomembne za konkreten lokalni trg.

Na tem je bazirala tudi strategija ohranjanja blagovne znamke lokalnega piva Smithwick's. Po velikem padcu tržnega deleža ob prihodu mednarodnih blagovnih znamk so s sistematičnim oglaševanjem vezanim na lokalne vrednote, uspeli obrniti trend upadanja tržnega deleža. Če nove mednarodne vrednote temeljijo na individualizmu, samozavesti, materializmu in mednarodni odprtosti, so stare irske "vaške" vrednote usmerjene na sodelovanje v skupnosti in poudarjanju "zaljubljenosti" v lokalne posebnosti. Tako so z oglaševalskimi sporočili in aktivnostmi vezanimi na lokalne vrednote uspeli ohraniti to lokalno blagovno znamko piva.

Kaj se lahko naučimo za slovenske blagovne znamke?

Napovedi profesorja Levitta, da bodo potrošniki na vsem svetu postali "nepovratno homogeni", se verjetno ne bo uresničila. Tudi v Sloveniji nam z nekaterimi lokalnimi blagovnimi znamkami postaja jasno, da globalizacija ni nujno v konfliktu s kulturno

raznolikostjo. Morda utegne imeti ravno nasprotni učinek z omogočanjem “umetnega dihanja” oziroma spodbud za majhne kulture kot je naša.

Ti trgi se vse bolj zavedajo pomena lokalnih zgodb o uspehu. Prav tako bodo trgovci morda bolj naklonjeni podpori lokalnih blagovnih znamk. Za komuniciranje kakovosti proizvodov je poleg oglaševanja zelo pomembno tudi sodobno oblikovanje, ki je prilagojeno in preverjeno na lokalnem trgu. Predvsem pa se moramo zavedati, da imamo Slovenci tako kot vsak še tako majhen narod mnogo posebnosti, ki jih posvoji vsaka generacija. In te fine in drobne posebnosti v okusu, navadah, stališčih so verjetno bliže lokalnim proizvajalcem, ki jih z dobro raziskovalno podporo lažje znajo vgraditi v upravljanje svojih lokalnih blagovnih znamk.

8 RAZLIČNI OBRAZI GLOBALIZACIJE

O globalizaciji je bilo veliko napisanega, pri čemer je, kot pravzaprav pri skoraj vsaki stvari na tem svetu, moč zaslediti tako zelo pozitivna kot tudi zelo negativna in seveda tudi vmesna mnenja in stališča. Dejstvo je, da je zaenkrat neizbežna, da zaenkrat nezadržno prodira, in da se ji je skoraj nemogoče popolnoma izogniti. Vsekakor prinaša celo vrsto prednosti za tiste, ki so je deležni, prav tako pa tudi celo vrsto pomanjkljivosti. Globalizacija je prisotna na vseh področjih. Brez nje si danes že vsakodnevnega, običajnega življenja ne moremo predstavljati. Njeno popolno nasprotje bi bile avtarkične skupnosti oz. države – takšne, ki bi večino svojih potreb zadovoljevale znotraj svoje skupnosti oz. države brez kakršnekoli menjave z okoljem. V širši okvir globalizacije bi vsekakor lahko šteli ne samo ekonomske, ampak tudi sociološke in druge humanistične pojave oz. dogodke in celo naravoslovne zakonitosti. Ne moremo niti mimo tehnično-tehnoloških zakonitosti ter ekoloških in celo športnih, kulturnoumetniških pojavov oz. dogodkov. Naj omenim še medicino, ki z odkritji na področju genetike podira številne “naravne” temeljne človeške vrednote.

Dejansko ima globalizacija veliko vidikov, in sicer se nanaša vsaj na sledeča področja:

- ekonomija
- okolje
- tehnologija
- komunikacija
- medicina
- prostor in čas
- kultura
- identiteta
- etika

Globalizacija in ekonomija

Začetek ekonomske globalizacije leži v ideji prostega trga. To pomeni, kot smo že omenili, da lahko vsakdo prodaja in kupuje kjerkoli po svetu. Nastane enoten, svetovni trg, ki naj bi se sam uravnaval z uravnotežanjem ponudbe in povpraševanja. Gre za neoklasični, liberalni model ekonomije, v katerem je poudarjeno načelo povečevanja dobička in vrednosti delnic. Država je pri tem tako rekoč odveč in je zaželeno, da se v ekonomske tokove vmešava čim manj. Na drugi strani pa obstaja keynesijanski model ekonomije, po katerem država, na podlagi svoje odgovornosti, regulira ekonomsko dogajanje. Globalizacija je podjetjem omogočila, da svojo proizvodnjo prestavijo v tretji svet. Tam je delovna sila znatno cenejša, kar zmanjša proizvodne stroške izdelka. Poleg tega pa manj razvite države nimajo tako strogih zakonskih omejitev glede zaščite okolja, kar nekaterim podjetjem prav tako predstavlja določeno prednost. Zagovorniki globalizacije pravijo, da ta koristi vsem: kupcu, ker za izdelek plača manj, delavcu v tretjem svetu, ker dobi zaposlitev, in državi "gostiteljici" proizvodnje, ker dobi davke. Vendar pa se vsaj zaenkrat v praksi kaže, da globalizacija bolj ustvarja kakor zmanjšuje neenakosti, in sicer tako med deželami kakor med ljudmi. Žal tudi ni videti, da bi bilo razlike v samem procesu globalizacije možno zmanjševati. Zanimivo je, da sedanja globalizacija ni prva. Že v prvi polovici prejšnjega stoletja je nastopil podoben proces, ki pa se je koncem tridesetih let končal z globalno recesijo. Posledica je bila uvedba keynesijskega ekonomskega modela, ki je bil v veljavi vse do sedemdesetih let, ko je zopet zavladal ekonomski liberalizem. Na žalost tudi sedanja globalizacija, v začetku 21. stoletja, ni imuna na gospodarsko recesijo. In čeravno dostikrat slišimo ravno nasprotno, dogodki tragičnega 11. septembra recesije v splošnem niso poglobili, temveč so jo zmanjšali. Povzročili so namreč vsaj rahel ponovni premik h keynesijanskemu modelu ekonomije, se pravi k različnim oblikam državne regulative gospodarstva.

Globalizacija in okolje

Omenil sem že, da nekatera podjetja za svojo proizvodnjo izkoriščajo manjšo zaščitenost okolja v manj razvitih državah. Določena država lahko tudi bolj ali manj zavestno žrtvuje del svojega okolja za razvoj gospodarstva in s tem za blaginjo svojih

prebivalcev. Dejstvo pa je, da v popolnoma uničenem in izrabljenem okolju ni mogoče živeti, zato je nujno potrebno doseči ravnotežje med skrbjo za okolje in skrbjo za ekonomsko blaginjo prebivalstva.

Tehnologija, komunikacija ter prostor in čas

Z napredkom tehnologije so se zelo povečale možnosti za mobilnost in komunikacijo. To pa je povzročilo t. i. razpad prostora in časa. Za nekega nemškega poslovneža, ki je po nekajkrat na teden v New Yorku, je Amerika preprosto zgolj devet ur vožnje daleč. Zanj je situacija v bistvu enaka, kot če se človek usede v avtobus in se pelje v mesto na drugem koncu države. Še močneje kakor večja mobilnost pa je k “razpadu” prostora in časa prispeval razvoj komunikacijske tehnologije. Iz lastnih izkušenj vemo, da lahko prek svetovnega spleta dobesedno v trenutku pošljemo sporočilo komurkoli od koderkoli. Prostor in čas pri tem nimata več nobene vloge. Pogoj za to pa je, seveda, da ima človek, ki mu želimo poslati sporočilo, dostop do ustrezne tehnične opreme. Vemo, da v tretjem svetu marsikdo nima niti dovolj hrane, kaj šele, da bi imel telefonski priključek in računalnik. To dejstvo meče senco na visoko razvito komunikacijsko tehnologijo in ji na neki način odvzema pridih vseomogočnosti.

Medicina

Najnovejša odkritja na področju genetike vodijo do nekakšne “globalizacije družine”, saj ni več tehničnih ovir za spočetje novega življenja v kakršnikoli kombinaciji partnerjev ali pa celo “partnerjev”, ki to sploh niso. Celo istospolnih. Verjetno bo to na dolgi rok težko preprečiti s še tako strogo zakonodajo in njeno kontrolo. Duh je ušel iz steklenice. Klasična družina kot temeljna celica človeške organizacije življenja začenja izgubljati na pomenu. To se, dodatno s številnejšimi ločitvami in otroci izven zakona in/ali s tistimi od ločenih staršev, pravzaprav že dogaja. Tega se zaveda tudi krščanska cerkev, na kar vsake toliko časa opozarja. Njen temeljni nauk se namreč podira.

Kultura in identiteta

Nekdo lahko govori nigerijsko, se oblači v nigerijska oblačila, je nigerijsko hrano in se družijo z Nigerijci, živi pa v središču Londona. Ali je ta človek (bolj) Nigerijec ali (bolj) Londončan? Globalizacija postavlja na preizkušnjo istovetnost posameznika in njegovo identiteto. Kaj smo, če smo vse? Ali potem sploh smo kaj? Psihološko gledano je identiteta v samem jedru človekove osebnosti in predstavlja osnovo za njegovo življenje in delovanje v svetu. Človek brez identitete je kakor ladja, ki ne ve, kam bi plula. V obilici različnih pogledov in vrednostnih usmeritev pa si človek težje zgradi svojo identiteto, saj mora izbirati iz večjega nabora alternativ, ki pogosto sploh niso povsem jasne. K oblikovanju identitete posameznika močno prispeva kultura, v kateri ta živi. Kultura pa je prav tako področje, ki ga globalizacija močno zadeva. Postavlja se vprašanje, ali globalizacija pomeni harmonično sobivanje različnih kultur ali pa prevlado ene same, bolj ali manj homogene kulture? Denimo te, ki je zgrajena na potrošniških in materialističnih vzorcih zahodnega sveta. V slednjem primeru na noben način ne moremo govoriti o bogatitvi kulturnega prostora na račun globalizacije, temveč o njegovem siromašenju. Kulturna različnost je pozitivna, saj znotraj nje obstaja več različnih pogledov na ista življenjska vprašanja in več možnih rešitev istih problemov. Pozitivna je tudi v tem, da lahko specifičnost določene kulture odgovarja na specifične življenjske pogoje in potrebe ljudi v določenem okolju.

Globalizacija in etika

Najbrž ni nobenega dvoma, da je povečevanje razlik med bogatimi in revnimi etično nesprejemljivo. Svet bi moral biti urejen vsaj kot svet enakih možnosti za vse ljudi. Zlato in vsaj do neke mere univerzalno pravilo etike je: ne stori drugemu, kar ne želiš, da on stori tebi. Iz tega lahko izpeljemo takšno družbeno urejenost, ki naj vsakomur omogoča blagostanje, vendar ne na račun drugega. Živi in pusti živeti. Utopija? Definitivno.

9 BOGATENJE BOGATIH

Ko se je Slovenija vključevala v NATO in EU je predsednik Atlantskega sveta dr. Anton Bebler nasprotnike slovenskega vključevanja prištel tudi "protiglobaliste". Tony Blair jih je označil za "potujoči cirkus". Berlusconijski policisti so jih pretepli, Bushevi obmejni policisti jih zaslišujejo kot potencialne teroriste in jih izženejo iz države. To naj bi bili vsi tisti zavedeni, neumni, (tudi slovenski državci) sovražni anarhisti, ki javno nasprotujejo globalizaciji.

Ampak kakšni globalizaciji?

Globalizacija naj bi pomenila odpiranje državnih meja za prost pretok informacij, blaga, ljudi in kapitala. A če globalizacijo tako definiramo, ji dejansko nasprotujejo prav vsi: George W. Bush ml., Tony Blair in Silvio Berlusconi, ravno tako kot protestniki, ki jih le ti žalijo, smešijo, preganjajo in pretepajo. Bush in njegovi somišljeniki dejansko zagovarjajo samo prost pretok kapitala in v resnici omejujejo prost pretok informacij, blaga in ljudi. Protiglobalisti se borijo za prost pretok informacij, blaga in ljudi ter nasprotujejo nenadzorovanemu pretoku kapitala in posledicam, ki jih ta ima.

Antiglobalisti so leta 1999 pridobili pomembnega zaveznika. Dr. Joseph Stiglitz je profesor ekonomije na Univerzi Kolumbija in Nobelov nagrajenec za ekonomijo leta 2001. A najbrž je najpomembnejše njegovo "insidersko" poznavanje delovanja Svetovne banke, mednarodne trdnjave korporativistične globalizacije: dr. Stiglitz je bil od leta 1996 do novembra 1999 glavni ekonomist Svetovne banke. Visoki položaj je moral zapustiti, ker je najprej v internih krogih, potem pa tudi javno nasprotoval strategijam Svetovne banke in Mednarodnega denarnega sklada; svoje izkušnje in sklepe je objavil v več intervjujih in knjigah.

Če želimo razumeti, kako in v čigavem interesu delujeta Svetovna banka in njena bratska organizacija MDS, se moramo najprej zavedati, da obe sprejemata odločitve z večinskim glasom delničarjev; 51-odstotni lastnik Svetovne banke in MDS je finančno ministrstvo ZDA (*US Department of Treasury*). Svetovna banka in MDS torej delujeta, kot jima narekujejo ZDA. V nadaljevanju bom podal nekaj dr. Stiglitzevih analiz in ocen.

Kako oskubiti državo ?

"Pomemben instrument delovanja Svetovne banke je "pomoč" državam v gospodarskih ali finančnih težavah; kako se ta pomoč izvaja, določa posebna strategija ("Country Assistance Strategy" - CAS). Svetovna banka ima za vsako državo "tretjega sveta" posebno CAS; ta naj bi bila načrtovana in prilagojena specifičnim razmeram in težavam, ki so državo prisilile, da je zaprosila za pomoč. Prosilko obišče vrsta strokovnjakov Svetovne banke, ki natančno preučijo razmere, preden pripravijo CAS.

"V resnici strokovnjaki Svetovne banke preučijo predvsem hotele s petimi zvezdicami," razkriva dr. Stiglitz, "zadeva se kaj hitro konča na sestanku bančnih strokovnjakov z moledujočim finančnim ministrom, ki dobi v roke vnaprej pripravljen 'sporazum o prestrukturiranju' (*restructuring agreement*)." Svetovna banka naj bi posamično preučila vsako državno gospodarstvo posebej, in vendar dobi vsak prosilec v roke natanko enak program v štirih fazah.

(<http://www.mladina.si/tednik/200220/clanek/naslovna/>)

9.1 Prva faza: privatizacija

"Ne glede na predhodno družbeno ureditev državni voditelji v tej fazi razprodajo državno premoženje. "Natančnejši izraz bi bil 'podkupizacija' (*briberization*)," pripominja dr. Stiglitz. Kajti državni voditelji, ki poskrbijo za privatizacijo, takoj ugotovijo, da si lahko v zameno za podcenitev premoženja pod njihovo upravo nakažejo 10 odstotkov kupnine na račun v švicarski banki. Svetovna banka se tega zaveda in korupcije nikakor ne omejuje; celo več, finančno ministrstvo ZDA je, na primer, še posebej podprlo rusko 'podkupizacijo' leta 1995. Boris Jelcin in njegovi sodelavci so z operacije posneli dovolj smetane, da so si kupili volitve; in to je bila "dobra stvar", saj je bil Boris Jelcin naklonjen "demokratskim vrednotam". Rusko gospodarstvo so na razprodaji pokupili ZDA naklonjeni magnati, ki so z izčrpavanjem podjetij sesuli državno industrijsko proizvodnjo na polovico; v Rusiji so zavladale brezposelnost, revščina in lakota. Privatizacijskih zlatih jam strokovnjaki Svetovne banke ne najdejo samo v nekdanjih socialističnih državah. Po drugi svetovni vojni se je namreč večina

dežel razvijala po zgrešenih, "komunističnih" načelih, da je država odgovorna predvsem za blaginjo svojih državljanov. Države so na skupne stroške gradile ceste in železnice, razvijale šolstvo, zdravstvo, socialno zavarovanje in pokojninske sklade, gradile vodovode, namakalne sisteme, elektrarne, plinovode in drugo za prebivalstvo pomembno infrastrukturo, ki naj bi bila v luči socialne države po razumnih cenah dostopna vsem, v načelu deficitarna in torej neprimerna za profitno izkoriščanje. Vse nekdanje za skupno socialno blaginjo ustvarjeno državno premoženje je za Svetovno banko in MDS le privatizacijski kolač - in družbena blaginja naj gre k vragu. "

(<http://www.mladina.si/medn/200220/clanek/naslovna/>)

9.2 Druga faza: liberalizacija kapitalskega trga

"Liberalizacija kapitalskega trga naj bi olajšala vnos in iznos denarja in tako spodbujala pritok investicijskega kapitala v državo. A kot se je pokazalo v Braziliji, Mehiki, Indoneziji in drugod po svetu, liberalizacija kapitalskega trga dejansko spodbudi odtok kapitala iz države. Zunanji vlagatelji ne prinesejo svojih sredstev, da bi financirali dolgoročne naložbe v industrijo, infrastrukturo ali poljedelstvo, ampak želijo le na hitro zaslužiti. Zato gredo "investicijska" sredstva predvsem v špekulacije na borznem trgu, z zemljišči in valutami. In seveda, špekulativni kapital v hipu zbeži iz države, če le zadiši po kakršnihkoli težavah. Države lahko ob begu kapitala izgubijo celotne finančne rezerve v nekaj dneh, če ne že kar v nekaj urah. Kadar začne kapital bežati, MDS prisili državo v zvišanje temeljnih obrestnih mer, tudi na 30 odstotkov in več. "Posledice so predvidljive," poudarja dr. Stiglitz, "višje obrestne mere uničijo vrednost zemljišč in naložb v industrijo, sesujejo industrijsko proizvodnjo in izčrpajo državne rezerve." Država je v tej fazi že tako obubožana in vlada tako osovražena, da lahko preživi le z nadaljnjo "pomočjo" Svetovne banke - torej je temeljito pripravljena za naslednjo fazo. "

(<http://www.mladina.si/medn/200220/clanek/naslovna/>)

9.3 Tretja faza: tržno oblikovanje cen

“Tržno oblikovanje cen je le okrasni naziv za podražitev najosnovnejših življenjskih potrebščin, katerih cene je država bodisi nadzorovala ali subvencionirala ali pa je imela ključno infrastrukturo še v lasti. Ko naglo zrastejo cene hrane, gospodinjskega plina in elektrike, vode, javnega prometa, država neizogibno zapade v tisto, kar dr. Stiglitz imenuje “faza 3,5”: socialni nemiri, ki jih ukrepi na zahtevo MDS povzročijo. Podražitev vode je bila neposreden povod za nemire v Boliviji aprila 2000; februarja 2001 je zaradi podražitve gospodinjskega plina eksplodiral Ekvador; socialne nemire v Indoneziji leta 1998 je povzročila podražitev osnovnih živil. To, da bodo podražitve ključnih življenjskih potrebščin povzročile socialno eksplozijo, je Svetovni banki in MDS dobro znano - več uradnih dokumentov z oznako “zaupno” je že pred uvedbo “tržnega oblikovanja cen” v posameznih državah napovedalo socialne nemire; a načrti Svetovne banke zahtevajo, da vlada zdrži socialne pritiske - in še dodatno zviša cene. Ob vsesplošnih nemirih, ki jih MDS pokorne vlade zatirajo s tanki in z vojsko, tuji kapital spet panično zbeži iz države. Vendar ima takšno ekonomsko uničevanje svoj smisel: država je sedaj že tako na tleh, da lahko multinacionalne korporacije za smešne cene pokupijo koncesije za izkoriščanje rudnih bogastev, pristanišča in vse drugo, kar je v deželi še kaj vredno.”

(<http://www.mladina.si/tednik/200220/clanek/naslovna/>)

9.4 Četrta faza: liberalizacija trga

“MDS in Svetovna banka razglašata svobodno trgovino kot strategijo za premagovanje revščine. Seveda je to lahko samo “svobodna trgovina” po pravilih Svetovne banke in MDS. “V resnici imajo prizadevanja MDS za svobodno trgovino enak namen kot opijske vojne 19. stoletja,” pojasnjuje dr. Stiglitz, “tudi takrat je šlo za odpiranje trgov.” Američani in Evropejci so v 19. stoletju vojaško napadli Kitajsko, ker si je ta drznila prepovedati uvoz indijskega opija, zaradi katerega je na Kitajskem umiralo na desetine tisočev zasvojencev; indijskega opija, ki je bil pod monopolom ameriških in evropskih podjetij; indijskega opija, ki je bil v ZDA in Evropi prepovedano

mamilo. Kot vemo iz zgodovine, je morala Kitajska pod argumenti vojaške sile končno popustiti in odpreti svoj trg. Podobno so Američani in Evropejci "odpirali trge" tudi drugod v Aziji, Afriki in Latinski Ameriki.

V sodobnih opijskih vojnah pod zastavo MDS in Svetovne banke so države, ki se niso sposobne upreti, prisiljene sprejeti pravila, ki dajejo prednost izvoznim profitom multinacionalk iz razvitih držav, razviti pa omejujejo uvoz poljedeljskih proizvodov in drugih dobrin, ki jih lahko prodajo nerazviti. Za dr. Stiglitz je najbolj boleč primer vsiljevanja pravil o varovanju industrijske lastnine, znanih pod akronimom TRIPS (to poznamo tudi v Sloveniji: novi zakon o zdravilih, ki ga je slovenskemu parlamentu vsilil ameriški veleposlanik Johnny Young, uveljavlja načela TRIPS). "Ljudi obsojajo na smrt," z grozo ugotavlja dr. Stiglitz. V obubožanih državah si namreč večina ne more privoščiti zdravil po cenah, ki vključujejo nadpatentni monopol in visoke stroške blagovnih znamk nadnacionalnih korporacij. "

(<http://www.mladina.si/tehdnik/200220/clanek/naslovna/>)

V čigavo korist?

"Pomoč" Svetovne banke in MDS je skratka polna neverjetnih absurdov. Oglejmo si le enega: ko sta Svetovna banka in MDS odobrila finančno pomoč Etiopiji, sta zahtevala, da vlada posojeni denar preusmeri v obvezne rezerve - to naj bi zmanjšalo deželno tveganje in privabilo tuje investitorje. Etiopija, ki je za posojilo plačevala 12-odstotne obresti, je bila prisiljena "pomoč" deponirati pri finančnem ministrstvu ZDA, to pa ji je na depozit priznalo 4-odstotne obresti!

"In vendar Svetovna banka ni povsem brez srca," sarkastično ugotavlja dr. Stiglitz, "na primer, ko je MDS Indoneziji prepovedal subvencije hrane in je država zapadla v kaos neredov, je Svetovna banka posredovala na indonezijskem kapitalskem trgu. MDS je zbral desetine milijonov USD, da je z njimi rešil indonezijske finančne špekulante in posledično ameriške ter evropske banke, od katerih so si ti izposodili denar." Politika Svetovne banke in MDS uničuje države in milijone ljudi peha v uboštvo, lakoto in zgodnjo smrt. A kdo v tej igri dobi, je povsem jasno: ameriško finančno ministrstvo in zahodne banke iz tega norega prelivanja kapitala vlečejo milijarde USD dobička. "

(<http://www.mladina.si/tednik/200220/clanek/naslovna/>)

10 DRUGAČEN ZORNI KOT

Če bi lahko vse človeštvo skrčili na vas s sto ljudmi in pri tem upoštevali razmerja narodov, bi bila ta namišljena vas takole sestavljena:

57 Azijcev,
21 Evropejcev,
14 Američanov (severnih in južnih),
8 Afričanov,
52 bi bilo žensk,
48 moških,
70 nebelcev,
30 belcev,
70 nekristjanov,
30 kristjanov,
89 heteroseksualcev,
11 homoseksualcev,
6 oseb bi posedovalo 59 % vsega svetovnega bogastva in
vseh 6 bi jih bilo iz Združenih držav,
80 bi jih živelo v hišah brez osnovnih pogojev za življenje,
70 bi jih bilo nepismenih,
50 bi jih bilo podhranjenih,
1 bi imel osebni računalnik,
1 bi imel univerzitetno diplomu.

Če gledamo na svet skozi te statistične informacije, postane potreba po globalni delitvi dobrin, razumevanju, sočutju, solidarnosti in učenju očitna.

Nenazadnje, ob tem lahko razmislimo še o naslednjem:

Če smo se danes zbudili relativno zdravi, smo srečnejši od milijona ljudi, ki ne bodo dočakali naslednjega tedna.

Če nikoli nismo doživeli nevarnosti vojnega napada, osamljenosti begunca, strahote mučenja ali lakote, smo srečnejši od 550 milijonov prebivalcev tega planeta.

Če lahko gremo v cerkev brez strahu, da nam bodo grozili, nas zaprli, mučili ali ubili, smo srečnejši od 3 milijard ljudi tega sveta.

Če je v našem hladilniku hrana, nad glavo streha in se imamo s čim pokriti, ko ležemo v posteljo, smo bogatejši od 75 % ljudi tega sveta.

Če imamo račun v banki, denar v denarnici in nekaj zlatih drobnarij doma, sodimo med 8 % najboljše stoječih ljudi na svetu.

Če so naši starši še živi in poleg tega še poročeni, spadamo med silno redke ljudi.

Če lahko preberemo to sporočilo, smo resnično srečni, ker ne spadamo med 2 milijardi ljudi, ki sploh ne znajo brati.

11 SKLEP

V zadnjem delu 20. stoletja je prišlo do okoliščin, ki so močno spremenile pogoje gospodarjenja. Razvoj informatike je močno olajšal poslovanje. Podjetja so lahko razpršila svoje enote po svetu, njihovo vodenje je postalo lažje. Procesiranje velikega števila podatkov, s katerimi so v podjetjih težko operirali, je postalo stvar trenutka. Osebnosti iz vsega sveta je zblížal Internet. Vodstveni kadri preko Interneta sestankujejo in vodijo podrejene, od njih pa prejemajo poročila in odzive. Pretok informacij je trenuten. Tudi strokovnjaki se ga poslužujejo ter organizirajo delovne skupine, katerih člani so razpršeni po svetu. Hitrega prenosa in procesiranja informacij so se najbolj razveselili akterji na finančnih trgih. Brez informacijske podpore bi njihova mobilnost ne bila tako visoka, da v enem dnevu isti kapital večkrat realocirajo. Informacijska revolucija, ki je svet postavila na dlan, je prvi izmed dveh temeljev globalizacije.

Drugi temelj globalizacije je liberalizacija. Odstranitev protekcionističnih ovir je formalen pogoj za sodelovanje. Ideje liberalizma so prišle v vladne ekonomske politike v 80. letih, v času predsedovanja Reagana in Thatcherjeve. Proces globalizacije je stekel takoj po uveljavitvi liberalizma v praksi. V devetdesetih letih, ko je liberalizem dosegel še višjo stopnjo in bil podprt z informacijsko revolucijo, je globalizacija dosegla nove razsežnosti. Ob svobodnem in neoviranem sodelovanju med osebki prihaja do živahne izmenjave dobrin, med katere sodijo blago, storitve in znanje. Enako velja za pretok kapitala, ki je na ovire najbolj občutljiv.

Bogato mednarodno sodelovanje ni novost. Po odkritju novih plovnih poti je svetovna trgovina pričela naraščati. Takrat je informacijsko revolucijo predstavljal napredek v pomorstvu in odkrivanju novih plovnih poti. Kolonializem je bil še v marsičem podoben globalizaciji. Od obeh ima korist manjšina svetovnega prebivalstva. V manjšino sodijo lastniki multinacionalnih podjetij, lastniki »Indijskih družb« ter privilegirani. K razlikam v svetovni ponudbi delovne sile, izkoriščanju naravnih virov kot temeljih dobičkov v kolonializmu, moramo v globalizaciji dodati še onesnaževanje narave. Kolonializem in globalizacija sta si torej v marsičem podobna. Če bi sledil Marxu, bi globalizacijo moral označiti celo kot naslednji stadij kolonializma. Svetovni vojni in spremembe v vrednotah so zavrli mednarodno gospodarsko sodelovanje, ki je danes ponovno oživel. Temelj globalizacije je tudi preteklo kolonialistično

opustošenje, v katerem so kolonije ostala brez tradicionalne, včasih celo evolucijske zasnove. Tudi tradicionalni proizvodi kolonij, ob kateri so ljudje živeli stoletja, so bili pozabljeni. Prebivalci kolonij so postali odvisni od sodelovanja z zahodom in od zatona kolonializma čakajo pred svojimi domovi, da se zahodni človek vrne in ponudi sodelovanje.

V procesu globalizacije se vloga in aktivnosti nacionalne države spreminjajo, kar pa ne pomeni, da zato nacionalna država izginja. Razen suverenosti, ki dejansko erodira, vsi ostali elementi ostajajo prisotni in aktivni. Narod »ostaja«, saj gre za kulturno in ne politično entiteto. Kot pravijo avtorji, se bo v času globalizacije potreba po kulturno-narodni identiteti še poglobila. Tudi država se bo ohranila, kot rečeno, bo sicer izgubila suverenost, vendar pa se bo na novo utemeljila na narodu.

»Ostajata« narod in država, torej »ostaja« tudi nacionalna država, ki pa ne bo več temeljila na suverenosti, temveč se bo morala ponovno utemeljiti na kulturi. Kljub tem ugotovitvam se seveda zavedamo, da vprašanje razmerja med globalizacijo in nacionalno državo v prihodnosti pravzaprav še ostaja povsem odprto. Na dolgoročno preživetje in razvoj verjetno lahko zanesljivo računajo samo tiste nacionalne države, ki so se pripravljene modernizirati v svojem notranjepolitičnem prostoru kot tudi v mednarodnem okolju. Pri tem pa seveda gre predvsem za vprašanje lastne politične zrelosti in samozavesti.

Vsa podjetja se niso uspela aktivno vključiti v globalno gospodarstvo. Vzroke za to gre iskati v majhnosti, v pomanjkanju ustreznih kadrov znotraj podjetja, v lokalni angažiranosti, v finančnih in poslovnih krizah itd. V Sloveniji je precej primerov podjetij, ki se niso uspela prilagoditi razmeram na tržišču in so posledično propadla. Po širšem svetu je ta številka ogromna. Zanimivo je tudi, da naša vlada poskuša zaščititi slovensko gospodarstvo z ustanavljanjem nekega vseslovenskega holdinga, ki bi pod svoje okrilje spravil večino boljših slovenskih podjetij. Po drugi strani pa se veliko govori o ekonomski odprtosti. V današnjem svetu so multinacionalna podjetja tisti osebk, ki imajo od globalizacije največjo korist. Organizirana so tako, da imajo v svetu svoja hčerinska podjetja ali pa se poslužujejo podizvajalcev. Vodena so iz profitnih centrov, ki so nameščeni v razvitem svetu. Vodstvo teh podjetij nenehno analizira nabavne trge in se razmeram na njih prilagaja. Predmet podrobne analize so tudi ostali

pogoji gospodarjenja, ki jih neka država nudi. Sem spadajo davčne stopnje, delovna zakonodaja, omejitve v zvezi z onesnaževanjem okolja ter splošne omejitve trgovine. Vodstva multinacionalnih podjetij stremijo k čim višjemu dobičku in pri tem se ne ozirajo na posledice.

Za Slovenijo je značilno, da je začela svojo zunanjo internacionalizacijo z naložbami domačih podjetij v tujino že zelo zgodaj, še v obdobju nekdanje skupne države, tj. še preden so se začela tuja vlaganja v slovensko gospodarstvo. Čeprav so bili motivi za ustanavljanje podružnic v tujini v tistem času drugačni, bolj sistemsko kot tržno pogojeni, pa so si takrat nekatera večja slovenska podjetja nabrala pomembne izkušnje za kasnejšo fazo internacionalizacije v obdobju tranzicije. Danes ima veliko slovenskih podjetij razvejano mrežo podružnic po številnih državah sveta, kjer bodisi oskrbujejo kupce s svojimi končnimi proizvodi ali iščejo svoje prodajne niše v svetovnih dobaviteljskih verigah. Slovenska podjetja se nikakor ne morejo kosati z velikimi korporacijami zato so osredotočena predvsem na trg nekdanje Jugoslavije z izjemo nekaterih podjetij, ki poslujejo tudi z bolj oddaljenimi državami. Sedanja vlada poskuša zaščititi slovensko gospodarstvo na ta način, da recimo Mercator proda pod realno ceno slovenskima lastnikoma katera sta praktično lastnika vsega vrednega v Republiki Sloveniji, z izjemo bank in telekomunikacijskih podjetij. Pojavlja se ideja o ustanovitvi vseslovenskega holdinga, ki bi pod isto streho združil vsa večja podjetja v Sloveniji. To naj bi bila nekakšna zaščita pred tujimi korporacijami in njihovimi naložbami v državi, saj bi tak holding bil velik zalogaj tudi za veliko transnacionalno podjetje. Po mojem mnenju to ne bo zaščitilo naše gospodarstvo ampak bo nekaterim posameznikom dalo nesluteno moč. In prav to si želi ta vlada. Pravzaprav si vsaka vlada želi tega, pa naj so levi ali desni.

Slovenske družbe že stegujejo lovke po uspešnih podjetjih v bivših republikah saj je le tako moč "ubežati" globalizaciji oz. se "zaščititi" pred njo. Zadnje čase je bilo veliko govora o združitvi prehranske industrije največjih slovenskih, hrvaških in srpskih podjetij. V tem primeru bi nastal konzorcij podjetij, ki bi bili v živilski industriji najmočnejši na področju bivše države. Vse to je z namenom zaščititi se pred možnim prevzemom tujih multinacionalk.

Globalizacija je v osnovi povezana z gospodarskim tekmovanjem – razvoj v dvajsetem stoletju je bil odvisen od proizvodnje za svobodni trg. Od začetka sedemdesetih let dalje je gospodarski razvoj postajal vedno bolj globalen. Sposobnost gospodarstev Zahodne Evrope, ki so postajala vedno bolj povezana, zagotavljati stabilnost in materialni napredek, je postala očitna in jasna alternativa tradicionalnim nacionalnim razvojnim modelom in praksam. Globalizacija v vseh svojih vidikih (npr. kulturna, tehnološka, gospodarska, vojaška, politična, informacijska) prinaša številne pozitivne spremembe, saj bo preprečila gospodarske, ekološke, geopolitične, etnične in druge konflikte. Vendar hkrati prinaša tudi veliko število nasprotij, odpira nove probleme in ustvarja nove grožnje. Dejstvo je, da je zaenkrat neizbežna, da zaenkrat nezadržno prodira, in da se ji je skoraj nemogoče popolnoma izogniti. Vsekakor prinaša celo vrsto prednosti za tiste, ki so je deležni, prav tako pa tudi celo vrsto pomanjkljivosti. Globalizacija je prisotna na vseh področjih. Brez nje si danes že vsakodnevnega, običajnega življenja ne moremo predstavljati. V širši okvir globalizacije bi vsekakor lahko šteli ne samo ekonomske, ampak tudi sociološke in druge humanistične pojave oz. dogodke in celo naravoslovne zakonitosti. Ne moremo niti mimo tehnično-tehnoloških zakonitosti ter ekoloških in celo športnih, kulturnoumetniških pojavov oz. dogodkov. Naj omenim še medicino, ki z odkritji na področju genetike podira tudi »naravne« temeljne človeške vrednote, kot je klasična družina.

In prihodnost ?

Kaj se bo v prihodnosti dogajalo z globalizacijo? In kaj se bo, posledično, dogajalo z nami? Prof. dr. Jože Mencinger meni, da se bo globalizacija slej ali prej ustavila, saj to, da nekdo dela za dolar na dan, dolgoročno ne more vzdržati. Drugi razlog, ki utegne zavreti globalizacijo, je okoljski. Okolje utegne postati bodisi preveč izrabljeno in onesnaženo bodisi ga bodo tudi revnejše države v tolikšni meri zaščitile, da bo to vplivalo na proizvodnjo mednarodnih korporacij. Obstajajo še drugi razlogi, ki utegnejo vsaj delno zavreti globalizacijo. Eden takih je nestrinjanje mnogih s cepitvijo sveta na bogate in revne, ki jo povzroča globalizacija.

Nestrinjanje izpričujejo tudi obsežne demonstracije, kot na primer v Genovi. Svet, ki je razdeljen na petino bogatih in štiri petine revnih, kjer, denimo, 20 odstotkov ljudi potroši 80 odstotkov vseh dobrin, je vsekakor etično vprašljiv, okoljsko, socialno, in politično pa nevzdržen. Nenazadnje tudi ne kaže povsem zanemariti problemov v zvezi z identiteto, ki jih odpira globalizacija.

Za konec lahko zapišem naslednje: Globalna vas nikakor ne bi smela pomeniti vasi, v kateri nekateri živijo v odličnih vilah, drugi pa v bornih šotorih. Tedaj je veliko boljša vsakršna tradicionalna, 'lokalna' vas. V njej ima vendarle vsak vsaj svojo kočico, pa četudi ne največje. Upanje na boljši svet, odpravo revščine in pomoč človeku se zdi kot utopija. Definitivno. Denar je sveta vladar. Zahodnjaki bomo ostali siti hlapci, ostali pa se bodo preživljali z dolarjem na dan kakor vedo in znajo. A je to res edina možna in realna prihodnost globaliziranega človeštva?

LITERATURA

- Barber, Benjamin R. 1996. *Jihad vs. McWorld*. New York: Ballantine Books
- Baylis, John in Steve Smith. 1997. *The globalization of world politics*. Oxford: Oxford University Press
- Beck, Ulrich. 2003. *Kaj je globalizacija?* Ljubljana: Krtina
- Braudel, Fernand. 1989. *Igre menjave*. Ljubljana: ŠKUC
- Encyclopedia of nationalism*. 2001. San Diego: Academic Press
- Gilpin, Robert. 2001. *Global political economy*. Princeton: Princeton University Press
- Jerman Blažič, Borca. 2001. *Elektronsko poslovanje na internetu*. Ljubljana: Gospodarski vestnik
- Kovačič, Peter – Peršin. 1993. *Zaveza slovenstvu*. Ljubljana: Znanstveno publicistično središče
- Leksikon Cankarjeve založbe*. 1994. Ljubljana: Cankarjeva založba
- Malhotra, Kamal. B. I. *Globalisation and the economic growth paradigm: some implications for labour migration and mobility*. URL: <http://www.focusweb.org/> (junij 2006)
- Martin, Hans-Peter in Harald Schumann. 1997. *Pasti globalizacije*. Ljubljana: Colibri
- Politička enciklopedija. 1975. Beograd: Suvremena administracija
- Rizman, Rudi. 2000. *Nacionalna država, suverenost in identiteta v času globalizacije*. 2000, 127/128, str. 177–189
- Soros, George. 2003. *Globalizacija*. Tržič: Učila International
- Svetličič, Marjan. 1996. *Svetovno podjetje*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče
- Trampuž, Aco. 2000. *Država, ekonomija in globalizacija*. Diplomsko delo, Ekonomska fakulteta Ljubljana
- Warner, Malcom. 2002. Globalization, labour markets and human resources in Asia-Pacific economies. *The International Journal of Human Resource Management* 13 (3): 384–398

VIRI

Banka Slovenije. 2002. *Neposredne naložbe – Direct Investment, 1994–2001*. Interna gradiva, Banka Slovenije

Intervju novinarke Saše Petejan s prof. Slavkom Kulič

UNCTAD. 2004. *World Investment Report 2003*. New York and Geneva: UN

URL: <http://www.ljudmila.org> (junij 2006)

URL: <http://www.mladina.si/tednik/200220/clanek/naslovna/> (maj 2006)